

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების
ძეგლების ადმინისტრაციის
დაქვემდებარებაში არსებული დაცული
ტერიტორიების ეკოტურიზმის მდგრადი
განვითარების გენერალური გეგმის
პროექტი

საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე ეკოტურიზმის მდგრადი
განვითარებისათვის გენერალური გეგმების პროექტები

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის
დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიების
ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარების გენერალური გეგმის
პროექტი

დამკვეთი: დაცული ტერიტორიების სააგენტო

ფინანსური მხარდაჭერა: შვედეთის საერთაშორისო განვითარების სააგენტო (SIDA)

შემსრულებელი: შპს „ჯეონეიჩარ კორპორაცია“

პროექტი: საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარებისათვის
გენერალური გეგმების პროექტები

სარჩევი

1 წინასაპროექტო კვლევა.....	5
1.1 შესავალი.....	5
1.2 ფიზიკური გარემოს საველე კვლევა-დათვალიერება	5
1.3 დაცულ ტერიტორიებთან დაკავშირებით არსებული დოკუმენტაციის მოძიება/ გაცნობა და ანალიზი	6
2 გენერალური გეგმის შემუშავება	6
2.1 გენერალური გეგმის შემუშავება და აღწერილობითი ნაწილი	6
2.2 განმარტებითი ბარათი	7
2.2.1 გენერალური გეგმის შემუშავების საჭიროების ანალიზი.....	7
2.2.2 მარეგულირებელი საკანონმდებლო და ინსტიტუციური ჩარჩო	8
2.2.3 გენერალური გეგმის შემუშავების პროცესი	9
2.2.4 გენერალური გეგმის პროექტის მოქმედების არეალი	10
2.2.5 გენერალური გეგმის მიზნები და ამოცანები	10
2.2.6 საპროექტო არეალის განვითარების ხედვა.....	11
2.2.7 გენერალური გეგმის მოქმედების პერიოდი.....	12
2.2.8 გენერალურ გეგმაში ცვლილებების შეტანისა და განახლების პროცესი	12
2.2.9 გენერალური გეგმის შესრულების მონიტორინგი	12
3 დაცულ ტერიტორიაზე არსებული ზოგადი მდგომარეობის მიმოხილვა და ანალიზი	13
3.1 ზოგადი სიტუაციური ანალიზი.....	13
3.1.1 ადგილმდებარეობა და ფართობი	13
3.1.2 არსებული ზონირება.....	15
3.1.3 დაცული ტერიტორიის შექმნის ძირითადი მიზანი და მისი ისტორიული განვითარება	15
3.1.4 ლანდშაფტები.....	16
3.1.5 ბიომრავალფეროვნება.....	16
3.1.5.1 ფლორა და მცენარეული საფარი	16
3.1.5.2 ფაუნა.....	17
3.1.5.3 ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიები	18
3.1.6 კლიმატური პირობები	19
3.1.7 ჰიდროლოგიური პირობები	19
3.1.8 ზოგადი გეომორფოლოგიურ-გეოლოგიური აღწერა	19
3.1.9 ზოგადი სეისმოლოგიური მდგომარეობის აღწერა	20
3.1.10 მიწათსარგებლობის არსებული პრაქტიკა	20
3.1.11 არსებული ტურისტული და ადმინისტრაციული ინფრასტრუქტურა.....	21
3.1.11.1 ეკოტურისტული ბილიკები.....	21
3.1.12 არსებული კომუნიკაციების ქსელი.....	25
3.1.13 მომიჯნავედ არსებული დასახლებები	25
3.2 ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალის აღწერა	26
3.2.1 ტურიზმის განვითარების არსებული მიმართულებები	26
3.2.2 ისტორიულ-კულტურული ობიექტები, ძირითადი დაინტერესებული მხარეები, განვითარების პერსპექტივები	27
3.2.3 ტურისტული და რეკრეაციული ობიექტები, განვითარების პერსპექტივები, არსებული მოსარგებლეები და სხვა დაინტერესებული მხარეები	28
3.2.4 ტრადიციული საქმიანობებით და ბუნებრივი რესურსებით მდგრადი სარგებლობის პოტენციალი, განვითარების პერსპექტივები, დაინტერესებული მხარეები.....	30
3.2.5 ეკოსისტემური სერვისები, დაინტერესებული მხარეები და განვითარების პერსპექტივები	30
3.2.6 ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალის განვითარების პერსპექტივები	31
3.3 დაინტერესებულ მხარეებთან დისკუსიის შედეგები.....	32

4	სარეკომენდაციო ნაწილი - პერსპექტიული (საპროექტო) ეკოტურისტული ლოკაციები	34
4.1	საპროექტო არეალის სტრატეგიული განვითარების კონცეფცია.....	34
4.2	შეთავაზებული ეკოტურისტული ლოკაციები.....	34
4.2.1	ონიორე-ტობას ლოკაცია	38
4.2.1.1	ადგილმდებარეობის აღწერა.....	38
4.2.1.2	დადებითი და უარყოფითი ფაქტორების ანალიზი	39
4.2.1.3	საპროექტო არეალის რეკომენდირებული ტურისტულ-რეკრეაციული განვითარების ზონირება.....	40
4.2.1.4	შეთავაზებული ტურისტული მარშრუტები და სერვისები.....	44
4.2.1.5	გარემოს დაცვა და უსაფრთხოება	44
4.2.2	აბაშის ჩანჩქერის ლოკაცია	45
4.3	ტურისტული გამტარუნარიანობის შეფასება	45
4.4	კონსერვაციის პრინციპების დაცვა და უსაფრთხოება	52
5	დასკვნები და რეკომენდაციები.....	54
6	გამოყენებული ლიტერატურა	55

1 წინასაპროექტო კვლევა

1.1 შესავალი

საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე განვითარებულია ეკოტურიზმი, როგორც სოციალური და ეკოლოგიური პასუხისმგებლობის მქონე მოგზაურობის ფორმა, რომელიც გვთავაზობს ბუნებისა და კულტურის ინტერპრეტაციასა და გამოცდილების მიღებას და გარემოზე დაბალი ზემოქმედებით ხასიათდება. ეკოტურიზმი ხელს უწყობს მოგზაურთა მიერ ბუნების აღქმასა და შემეცნებას და ამასთან ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ საკუთარი ბუნებრივი და კულტურული ღირებულებების დაფასებას. ემსახურება ადგილობრივი მოსახლეობის ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესებას.

წინამდებარე დოკუმენტი წარმოადგენს მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიების ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარების გენერალური გეგმის პროექტს. დოკუმენტი შეეხება შემდეგ ბუნების ძეგლებს:

1. მარტვილის კანიონის ბუნების ძეგლი (მარტვილის მუნიციპალიტეტი);
2. ბაღდის კანიონის ბუნების ძეგლი (მარტვილის მუნიციპალიტეტი);
3. მდ. აბაშის ჩანჩქერის ბუნების ძეგლი (მარტვილის მუნიციპალიტეტი);
4. ონიორეს ჩანჩქერისა და ტობის პირველი მღვიმის ბუნების ძეგლები (მარტვილის მუნიციპალიტეტი);
5. ტობის ჩანჩქერისა და არსენ ოქროჯანაშვილის ბუნების ძეგლები (მარტვილის მუნიციპალიტეტი);
6. ოჩხომურის ჩანჩქერის ბუნების ძეგლი (მარტვილის მუნიციპალიტეტი);
7. ჯორწყუს მღვიმის ბუნების ძეგლი (მარტვილის მუნიციპალიტეტი).
8. ნაზოდელავოს მღვიმის ბუნების ძეგლი (ჩხოროწყუს მუნიციპალიტეტი);
9. ოკაცეს კანიონის ბუნების ძეგლი (ხონის მუნიციპალიტეტი);
10. ოკაცეს ჩანჩქერის ბუნების ძეგლი (ხონის მუნიციპალიტეტი).

გენერალური გეგმის პროექტი შემუშავებულია საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს და დაცული ტერიტორიების სააგენტოს მიერ, 2022 წელს დაწყებული საგრანტო პროგრამის საფუძველზე, რომელიც ხორციელდება შვედეთის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (SIDA) დაფინანსებით.

გენერალური გეგმის პროექტი განსაზღვრავს მიზნებს, რომელთა მიღწევას ცდილობს დაცული ტერიტორიების სააგენტო, ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია, მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია და სხვა სახელმწიფო უწყებები ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარების ხელშეწყობისთვის. წინამდებარე დოკუმენტი, ასევე, ასახავს შესაძლო მიდგომებს ამ მიზნების მისაღწევად. საერთაშორისოდ დანერგილი პრაქტიკის შესაბამისად გენერალური გეგმის პროექტის მოქმედების პერიოდი მოიცავს უახლოეს 10 წელს. დოკუმენტი განსაზღვრავს გრძელვადიან ზოგად ხედვას, ხოლო მასში მოცემული მიდგომების და რეკომენდაციების იმპლემენტაცია რეკომენდებულია ეფუძნებოდეს დეტალურ მართვის გეგმებს, რომელიც უფრო მოკლევადიან პერიოდზე იქნება გათვლილი.

1.2 ფიზიკური გარემოს საველე კვლევა-დათვალიერება

ფიზიკური გარემოს საველე კვლევა-დათვალიერების დაგეგმარების პირველ ეტაპზე განისაზღვრა საველე სამუშაოებში ჩართულ ექსპერტთა ჯგუფი. დისკუსიის შედეგად იდენტიფიცირებული იქნა საველე სამუშაოების ძირითადი მიზნები, დაიგეგმა ველზე მუშაობის გეგმა-გრაფიკი და გადაადგილების მარშრუტები და ა.შ. საველე კვლევა-დათვალიერების პროცესში ჩართულ ექსპერტთა ჯგუფი შედგებოდა სივრცითი დაგეგმარების სპეციალისტის, GIS-ის სპეციალისტისა და ეკოლოგისგან.

პერსპექტიული ლოკაციების კვლევამ მოიცვა არსებული ბუნებრივი პირობების (ბიომრავალფეროვნების კომპონენტები, რელიეფი, გეოლოგიური აგებულება, გეოდინამიკური პროცესები და ა.შ.) შეფასება, არსებული საგზაო და საინჟინრო კომუნიკაციების ანალიზი, ფოტოგრაფირება. მოხდა ინფორმაციის შეგროვება მიმდებარედ მაცხოვრებლების და რეინჯერების ინტერვიუების გზით. არსებული მდგომარეობის ანალიზის საფუძველზე განხორციელდა პერსპექტიული ლოკაციების ექსპერტული შეფასება, შემდგომში ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარების შესაძლებლობის მხრივ.

დეტალური მეთოდოლოგია და შეფასების ანალიზი აღწერილია დოკუმენტის შემდგომ პარაგრაფებში.

1.3 დაცულ ტერიტორიებთან დაკავშირებით არსებული დოკუმენტაციის მოძიება/ გაცნობა და ანალიზი

დოკუმენტის პირველი ეტაპი ითვალისწინებდა არსებული ინფორმაციის მოძიებას და ანალიზს. პირველ ეტაპზე მოხდა არსებული დოკუმენტაციის შეგროვება დაცული ტერიტორიების სააგენტოდან და სხვა ორგანიზაციებიდან, რომლებიც მუშაობენ მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიების განვითარების მიმართულებით.

წინამდებარე დოკუმენტის მომზადების პროცესში გაანალიზებული იქნა საჯარო ინფორმაცია, მათ შორის საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტო“-ს მიერ მომზადებული მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების მატთანე, 2022 წელი; საქართველოს ეკოტურიზმის სტრატეგია, 2020-2030 და სხვა. აღსანიშნავია, რომ განსახილველ დაცულ ტერიტორიებს არ გააჩნია მენეჯმენტის გეგმა. მხოლოდ ოკაცეს კანიონის და ოკაცეს ჩანჩქერის ბუნების ძეგლებისთვის, როგორც იმერეთის მღვიმეების დაცული ტერიტორიების კომპონენტები, 2015 წლიდან 6 წლის ვადით მოქმედებდა მენეჯმენტის გეგმა, რომელიც აჟამად უმოქმედოა.

გარდა ამისა, მოხდა დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციიდან უახლესი ინფორმაციის გამოთხოვნა წინასწარ მომზადებული კითხვარის საშუალებით. მათ შორის ადმინისტრაციის მხრიდან მოწოდებული იქნა ტურისტული ნაკადების სტატისტიკური მონაცემები, ინფორმაცია ადგილობრივი და უცხოელი ვიზიტორების, მათ ინტერესის ძირითადი სფეროს შესახებ. ასევე მოწოდებული იქნა ინფორმაცია ადმინისტრაციის ბალანსზე არსებული ტექნიკური აღჭურვილობის შესახებ და ა.შ. გაიმართა საინფორმაციო შეხვედრები სხვა დაინტერესებულ პირებთან.

მოპოვებული ინფორმაციის ანალიზი განხორციელდა ექსპერტული ჯგუფის მიერ და აისახა დოკუმენტში.

2 გენერალური გეგმის შემუშავება

2.1 გენერალური გეგმის შემუშავება და აღწერილობითი ნაწილი

გენერალური გეგმის პროექტის შემუშავება განხორციელდა ტექნიკური დავალების შესაბამისად, წინასაპროექტო კვლევის შედეგებზე და მოძიებულ ინფორმაციაზე დაყრდნობით. გენერალური გეგმის პროექტი შედგება აღწერილობითი (ტექსტური) და გრაფიკული ნაწილებისგან.

გენერალური გეგმის აღწერილობითი ნაწილი მოიცავს სამიზნე დაცულ ტერიტორიებზე ჩატარებული კვლევების შედეგებს და ლიტერატურული/საფონდო მასალებიდან მოპოვებული ინფორმაციის ანალიზს. ასევე წარმოდგენილია სავსე კვლევისას შერჩეული პერსპექტიული

ეკოტურისტული ლოკაციების აღწერა და მათი განვითარების კონცეფციის მიმოხილვა. გენერალური გეგმის გრაფიკული ნაწილი მომზადებულია წინასაპროექტო კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით და დაინტერესებულ მხარეებთან გამართული კონსულტაციების საფუძველზე და მოიცავს აღწერილობითი ნაწილის დარუკებას.

2.2 განმარტებითი ბარათი

2.2.1 გენერალური გეგმის შემუშავების საჭიროების ანალიზი

ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარების გენერალური გეგმების პროექტების მომზადებას განსაკუთრებული მნიშვნელობა გააჩნია იმ დაცული ტერიტორიებისათვის, სადაც დაშვებულია რეკრეაციული აქტივობები და ვიზიტორთა მიერ აქტიურად ხდება აღნიშნული ტერიტორიებით სარგებლობა. ასევე მაღალი ტურისტული პოტენციალის მქონე იმ დაცული ტერიტორიებისათვისაც, სადაც ჯერ-ჯერობით არ არის განვითარებული ეკოტურიზმი, თუმცა კანონის შესაბამისად წარმოადგენს დაშვებულ აქტივობას.

ეკოტურიზმის განვითარებამ, მათ შორის ახალი ეკოტურისტული და საკომუნიკაციო ინფრასტრუქტურის მშენებლობამ შესაძლოა გაზარდოს დაცულ ტერიტორიების ქაოტური განვითარების რისკები, ამით დაიკარგოს დაცული ტერიტორიების ეკოლოგიური და საინვესტიციო ღირებულება და საფრთხის წინაშე დადგეს დაცული ტერიტორიების შექმნის მიზნების მიღწევა. შესაძლოა ამ რეალობით დაცული ტერიტორიები გახდეს ნაკლებად მიმზიდველი ვიზიტორებისთვის და შესაბამისად სხვადასხვა სახის ეკოტურისტული სერვისების განვითარებისთვის.

აუცილებელი პირობაა, რომ დაცულ ტერიტორიებზე ეკოტურიზმის განვითარება და მართვა განხორციელდეს ეროვნული და საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად, მდგრადი განვითარების პრინციპების და არსებული საუკეთესო პრაქტიკის გათვალისწინებით, ისე რომ ხელი არ შეეშალოს დაცული ტერიტორიების შექმნის მიზნების მიღწევას. ასეთი მიდგომით უზრუნველყოფილი იქნება აქ არსებული ბუნებრივი კომპონენტების, ბუნებრივი პროცესებისა და გენეტიკური რესურსების შენარჩუნება და დაცვა, რაც თავის მხრივ შეინარჩუნებს და გაზარდის ვიზიტორების დაცული ტერიტორიებით დაინტერესებას.

ამავე დროს ვიზიტორების დაცული ტერიტორიებით დაინტერესების ზრდამ არ უნდა გამოიწვიოს ის უარყოფითი შედეგები, რომელიც ზოგადად მასობრივი ტურიზმის თანმდევა. ამიტომ ეკოტურიზმის განვითარების პროცესში საინტერესო სერვისების დივერსიფიცირებას, შესაბამის რეგულიაციებსა და კონტროლს სათანადო ყურადღება სჭირდება.

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიები უმნიშვნელოვანეს ობიექტებს წარმოადგენს თავიანთი უნიკალური ბიოლოგიური და ლანდშაფტური მრავალფეროვნების თვალსაზრისით. ამის გამო საკმაოდ დიდ ინტერესს იწვევს მისი ტურისტულ-რეკრეაციული ღირებულებები, როგორც ადგილობრივ, ისე საერთაშორისო ვიზიტორებში.

ბოლო წლებში, მსგავსად საქართველოს სხვა დაცული ტერიტორიებისა, მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებულ დაცულ ტერიტორიებზე გატარდა სხვადასხვა ღონისძიება ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარების ხელშეწყობის მიზნით. მათ შორის განხორციელდა და მიმდინარეობს სხვადასხვა ინფრასტრუქტურული პროექტი, ნაბიჯები გადაიდგა დაცული ტერიტორიების ეფექტურად მართვის მიმართულებით.

მიუხედავად ამისა, გამოწვევად რჩება რიგი საკითხები - სრულად არ არის გამოყენებული დაცული ტერიტორიების ისტორიულ-კულტურული და ლანდშაფტური პოტენციალი. დაცულ ტერიტორიებზე არსებობს ადგილები, რომლებიც გამორჩეულია ვიზუალურ-ლანდშაფტური თვალსაზრისით და გააჩნია ეკოტურიზმის განვითარების საკმაოდ კარგი პოტენციალი. თუმცა მათი ცნობადობა არ არის მაღალი. საჭიროა ასეთი ადგილების პერსპექტივების წარმოჩენა და

დაცული ტერიტორიების საზღვრებში უკვე არსებულ სხვა ეკოტურისტულ ლოკაციებთან ჰარმონიული კავშირის ხელშეწყობა. მეორე მხრივ დაცული ტერიტორიების საზღვრებში ეკოტურისტული პროდუქტების სივრცითი დივერსიფიცირება უზრუნველყოფს უკვე ცნობადი და ტურისტულად დატვირთული ლოკაციების ბუნებრივ თუ სოციალურ კომპონენტებზე ნეგატიური წნეხის შემცირებას.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, აუცილებელია ეკოტურიზმის განვითარებასთან დაკავშირებით მდგრადი ხედვის ჩამოყალიბება. ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარების კონცეფციის შემუშავების და შემდგომში მისი დეტალიზაციით შესაძლებელი იქნება საკმაოდ მაღალი სოციალურ-ეკონომიკური სარგებლის მიღება. მნიშვნელოვანია, ეკოტურიზმის განვითარება მოხდეს არსებული ეკოსისტემური სერვისების პოტენციალის ეფექტური გამოყენებით, თუმცა მათი შენარჩუნებისა და გაძლიერების გზით.

2.2.2 მარეგულირებელი საკანონმდებლო და ინსტიტუციური ჩარჩო

გენერალური გეგმის პროექტის შემუშავების პროცესში გათვალისწინებული სამართლებრივი დოკუმენტები მოცემულია ცხრილში 2.2.2.1.

ცხრილი 2.2.2.1. დოკუმენტის შემუშავების პროცესში გათვალისწინებული სამართლებრივი დოკუმენტები

მიღების/ დამტკიცების წელი	კანონის/ნორმატიული დოკუმენტის დასახელება	სარეგისტრაციო კოდი
1996	საქართველოს კანონი „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ.“	360.050.000.05.001.000.127
2007	საქართველოს კანონი „დაცული ტერიტორიების სტატუსის შესახებ.“	360.050.000.05.001.003.060
1996	საქართველოს კანონი „გარემოს დაცვის შესახებ.“	360.000.000.05.001.000.184
2007	საქართველოს კანონი „კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ.“	450.030.000.05.001.002.815
2013	საქართველოს კანონი „ბუნების ძეგლების შექმნისა და მართვის შესახებ“	360010000.05.001.017203
2014	საქართველოს კანონი „ნარჩენების მართვის კოდექსი.“	360160000.05.001.017608
2017	საქართველოს კანონი „გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი.“	360160000.05.001.018492
2018	საქართველოს კანონი „საქართველოს სივრცის დაგეგმარების, არქიტექტურული და სამშენებლო საქმიანობის კოდექსი.“	330090000.05.001.019104
2014	საქართველოს მთავრობის №17 დადგენილება „გარემოსდაცვითი ტექნიკური რეგლამენტი.“	300160070.10.003.017608
2016	საქართველოს მთავრობის №475 დადგენილება. ტექნიკური რეგლამენტი - „საფეხმავლო ბილიკების გეგმარებისა და მონიშვნის შესახებ“ დამტკიცების თაობაზე.“	300160070.10.003.019541
2019	საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის №2-4 ბრძანებით დამტკიცებული საქართველოს დაცული ტერიტორიების სისტემის განვითარების სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა.	360050000.22.023.016564

დოკუმენტის შემუშავების პროცესში გათვალისწინებული საერთაშორისო კონვენციები, რომელზეც მიერთებულია საქართველო:

- ევროპის ველური ბუნებისა და ბუნებრივი ჰაბიტატების დაცვის კონვენცია (ბერნის კონვენცია, 1979 წ.);
- კონვენცია ბიომრავალფეროვნების შესახებ, რიო დე ჟანეირო, 1992 წ;
- კონვენცია ევროპის კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის შესახებ;

- კონვენცია ევროპის არქეოლოგიური მემკვიდრეობის დაცვის შესახებ.

2.2.3 გენერალური გეგმის შემუშავების პროცესი

დოკუმენტის შემუშავების პროცესი მოიცავდა ორ ძირითად ეტაპს: საოფისე სამუშაოებს, რაც ითვალისწინებდა არსებული მასალების მოძიებასა და დამუშავებას და სამიზნე ტერიტორიებზე საველე კვლევებს, მათ შორის დაინტერესებულ მხარეებთან (მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია, ტურიზმის განვითარებასთან დაკავშირებული ორგანიზაციები და ადგილობრივი მოსახლეობა, მცირე მეწარმეები და სხვა) შეხვედრებსა და დისკუსიებს.

მოძიებული იქნა მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებულ დაცულ ტერიტორიებთან დაკავშირებით შემუშავებული დოკუმენტაცია, გაანალიზებული იქნა მათში წარმოდგენილი ძირითადი ასპექტები და პრიორიტეტები, რაც შემდგომში, დაცული ტერიტორიების საზღვრებში სამიზნე ტერიტორიების შერჩევის და შესაბამისი რეკომენდაციების შემუშავების ერთ-ერთი საფუძველი გახდა.

გარდა ამისა, მოძიებული და გაანალიზებული იქნა შესაბამისი საფონდო მასალა, მათ შორის სამეცნიერო ნაშრომები, რომელიც შეეხება დაცული ტერიტორიის საზღვრებში ბუნებრივი კომპონენტების (ლანდშაფტური მახასიათებლები და ბიომრავალფეროვნება, გეოლოგიური და ჰიდროლოგიური პირობები და ა.შ.) არსებულ მდგომარეობას. ასევე მოხდა არსებული სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის ზოგადი ანალიზი, სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის და სხვა ორგანიზაციების საჯარო წყაროებზე დაყრდნობით.

გარკვეული ინფორმაციის მოპოვება შესაძლებელი გახდა ადგილზე მომუშავე პერსონალისგან (რეინჯერები და სხვა). გათვალისწინებული იქნა მათი წარსული გამოცდილება და მოსაზრებები პოტენციურ სამიზნე ტერიტორიებთან, ადგილობრივი მოსახლეობის მთავარ გამოწვევებთან და სხვა საკითხებთან დაკავშირებით.

საოფისე სამუშაოების საფუძველზე დაიგეგმება საველე კვლევების მეთოდოლოგია. წინასწარ მოინიშნა შესაბამისი ადგილები და მარშრუტები. მომზადდა შესაბამისი (საველე კვლევის პროცესში გამოსაყენებელი) კარტოგრაფიული მასალები (ელექტრონული და ბეჭდური სახით). საველე სამუშაოები შესრულდა სხვადასხვა მიმართულების სპეციალისტის მიერ.

სამიზნე ტერიტორიების კვლევა-დათვალიერების პროცესში განსაკუთრებული ყურადღება გამახვილდა შემდეგი კომპონენტების შესწავლაზე:

- ადგილმდებარეობა, სამიზნე ტერიტორიების ხელსაყრელი განლაგება არსებული და პოტენციური ტურისტული მარშრუტების მიმართ;
- განაშენიანება, არსებული შენობა-ნაგებობები და საინჟინრო კომუნიკაციები, მათი ფუნქციური დატვირთვა. არსებული შენობა-ნაგებობების დიზაინი და ა.შ.;
- რელიეფური და გეოლოგიური პირობები, მათ შორის მიმდინარე გეოდინამიკური და ჰიდროლოგიური პროცესები და მათთან დაკავშირებული საფრთხეები;
- ბიომრავალფეროვნების (ლანდშაფტები, მცენარეული საფარი, ცხოველები და მათი პოტენციური საბინადრო ადგილები, ნიადაგი) არსებული მდგომარეობა და ხარისხობრივი შეფასება. არსებული და სამომავლოდ მოსალოდნელი ზემოქმედება, მათი მგრძნობელობა და ა.შ.;
- ისტორიულ-კულტური მემკვიდრეობის ძეგლები;
- სოციალურ-ეკონომიკური ასპექტები, მათ შორის: მიწათსარგებლობის არსებული პრაქტიკა; მიმდებარედ არსებული დასახლებული ზონის მოსახლეობის კავშირი და დამოკიდებულება სამიზნე ტერიტორიებზე და ა.შ.

2.2.4 გენერალური გეგმის პროექტის მოქმედების არეალი

ტექნიკური დავალებიდან გამომდინარე გენერალური გეგმის მოქმედების არეალი მოიცავს მხოლოდ დაცული ტერიტორიების საზღვრებს, თუმცა ორიენტირებულია კვლევის შედეგად შერჩეულ პერსპექტიულ ეკოტურისტულ ლოკაციებზე, ეკოტურისტულ მარშრუტებზე და მათ ფარგლებში არსებულ ან დაგეგმილ სხვადასხვა ეკოტურისტულ სერვისებზე.

2.2.5 გენერალური გეგმის მიზნები და ამოცანები

გენერალური გეგმის მიზნებს წარმოადგენს:

- მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიების პოპულარიზაცია და ეკოტურიზმის განვითარების ხელშეწყობა;
- ადგილობრივი და უცხოელი ვიზიტორების დაინტერესების შენარჩუნება. ამავე დროს იმ ლოკაციებით დაინტერესების გაზრდა, რომელიც ნაკლებად ცნობადია დღეისათვის. ასეთი მიდგომით ტურისტული ნაკადების დივერსიფიცირების ხელშეწყობა და ამჟამად მეტ-ნაკლებად განვითარებულ ლოკაციებზე ანთროპოგენური წნეხის შემცირება ან ასეთი წნეხის სამომავლო ზრდის პრევენცია;
- ეკოტურიზმის განვითარების ისეთი მიდგომების შეთავაზება, რომელიც შესაბამისობაში იქნება დაცული ტერიტორიების შექმნის მიზნებთან. ეკოტურიზმის სწორი დაგეგმვა და განვითარება, რაც ძირითადად ეფუძნება ბუნებრივი გარემოს შემეცნებას, მისი მაქსიმალური შენარჩუნების და ნეგატიური ზემოქმედების მინიმიზაციის პირობის დაცვით;
- ადგილობრივი თემების, მცირე მეწარმეების და სხვა დაინტერესებული მხარეების შესაძლებლობის ზრდის ხელშეწყობა, რათა მათ ისარგებლონ ეკოტურიზმის პოტენციალით, გააუმჯობესონ მომსახურების ხარისხი და გაზარდონ თავიანთი შემოსავლები;
- მსხვილი და საშუალო ბიზნესის დაინტერესება ინვესტირებისთვის, განსაკუთრებით იმ ლოკაციებზე, რომელიც ნაკლებად ცნობადია დღეისათვის). ამავე დროს დაცული ტერიტორიების საზღვრებში კერძო ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის ქაოტური განვითარების პრევენცია;
- დაცული ტერიტორიების მართვის მექანიზმების გაუმჯობესების ხელშეწყობა;
- ქვეყნის და რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ხელშეწყობა.

ძირითადი ამოცანებია:

- ეკოტურიზმის განვითარების პროცესში ეროვნული კანონმდებლობის და საერთაშორისო კონვენციების მოთხოვნების გათვალისწინება;
- დაინტერესებული მხარეების იდენტიფიცირება, მათთვის შესაბამისი ინფორმაციის მიწოდება და დოკუმენტის შემუშავების პროცესში მათი ჩართულობის უზრუნველყოფა;
- ეკოტურისტული სერვისების იდენტიფიცირება (საერთაშორისო პრაქტიკის გაანალიზება და პერსპექტივების დასახვა);
- დეტალური გენერალური გეგმის შემუშავებისთვის სამიზნე აუდიტორიის, პერსპექტიული საინვესტიციო ადგილმდებარეობის იდენტიფიცირება, შესაბამისი რეკომენდაციების შემუშავება;
- დაცული ტერიტორიების საზღვრებში სივრცითი დაგეგმარების კონცეფციის შემუშავება (ეკოტურისტული სერვისები, მარშრუტები, ბილიკები, ღირსშესანიშნაობები და ა.შ.).

2.2.6 საპროექტო არეალის განვითარების ხედვა

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიების, მათ შორის შერჩეული პერსპექტიული ეკოტურისტული ლოკაციების განვითარების ხედვა ეფუძნება მდგრადი ტურიზმის განვითარების პრინციპებს და ითვალისწინებს საქართველოს ეკოტურიზმის სტრატეგიას, საერთაშორისო და რეგიონულ სტანდარტებს. მაქსიმალური აქცენტი გაკეთებულია ე.წ. „მწვანე ტურიზმის“ - ეკოტურიზმის განვითარებაზე, რომელიც წარმოადგენს დაბალი ზემოქმედების მქონე, სტანდარტული, მასობრივი ტურიზმის ალტერნატივას.

საერთაშორისო პრაქტიკის მიხედვით დაცული ტერიტორიების საზღვრებში ეკოტურიზმის განვითარებისას პრიორიტეტი ენიჭება არსებული ბუნებრივი გარემოს და ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტების დაცვას, შენარჩუნებას და მუდმივი გაუმჯობესებისკენ სწრაფვას. საჭიროა ეკოტურიზმის განვითარების ყველა ეტაპი უზრუნველყოფდეს დაინტერესებულ პირთა მაქსიმალურ ჩართულობას, რის საფუძველზე გათვალისწინებული უნდა იყოს ადგილობრივი ტრადიციები, ცხოვრების წესი და კულტურული ღირებულებები.

საერთაშორისო საუკეთესო პრაქტიკის შესაბამისად და საქართველოს ეკოტურიზმის სტრატეგიის მიხედვით მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ეკოტურიზმის განვითარების ხედვა ეფუძნება შემდეგს:

- ბუნებრივი გარემოს მრავალფეროვნების გათვალისწინებით ეკოტურისტული სერვისების დანერგვა და არსებულის განვითარება, მათ შორის:
 - სხვადასხვა სიგრძის ბილიკების მოწყობა რელიეფის თავისებურებების გათვალისწინებით, სადაც უზრუნველყოფილია ეკოლოგიურად მგრძნობიარე გზით (ფეხით, ველოსიპედით ან ცხენით) გადაადგილება;
 - ეკოტურიზმის მახასიათებლებთან შეუსაბამო პროდუქტების ჩანაცვლებას ეკოტურისტული პროდუქტებით;
 - სპეციალური და კრეატიული პროდუქტების შეთავაზება, რომლებიც მოიცავს ინტერპრეტაციას, გადასახედ წერტილებს, გიდის თანხლებით გასეირნებებს, ველური ბუნების დათვალიერების შესაძლებლობებს, სპეციალურ ღონისძიებებს და ა.შ;
- არსებული და პერსპექტიული ეკოსისტემური სერვისების ეკონომიკური პოტენციალის გაზრდა. უნდა მოხდეს ისეთი რეკრეაციული და საგანმანათლებლო აქტივობების და ახალი ტურისტული პროდუქტების გამოვლენა, რომლებიც ეფუძნება ადგილობრივ ბუნებრივ-კულტურულ ფასეულობებს, კონსერვაციის მიზნებს და ამავე დროს წარმოადგენს შემოსავლის დამატებით წყაროს, მათ შორის:
 - დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციისთვის (იგულისხმება პირდაპირი შემოსავლის გამომუშავება დაცული ტერიტორიების კონსერვაციული მიზნების მისაღწევად და ეფექტური მართვისთვის);
 - ადგილობრივი მოსახლეობისთვის (იგულისხმება ადგილობრივი თემების პირდაპირი და არაპირდაპირი შემოსავლის ზრდის ხელშეწყობა, რაც დაცული ტერიტორიების ბუნებრივი კომპონენტების კონსერვაციის დამატებით სტიმულს წარმოადგენს);
- ბუნებრივი გარემოს და კულტურული მემკვიდრეობის შენარჩუნება;
- დაინტერესებულ მხარეთა ინფორმირება და მათი ჩართულობის უზრუნველყოფა გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში;
- ადამიანური რესურსების განვითარების უზრუნველყოფა;
- ეფექტური მარკეტინგი და ინფორმაციის მიწოდება ეკოტურისტული პროდუქტების მომხმარებლებისთვის (მათ შორის ვიზიტორები, ადგილობრივი და საერთაშორისო

ტურ-ოპერატორები). ამისთვის ბეჭდური და ციფრული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა;

- მონიტორინგის უზრუნველყოფა, რაც გულისხმობს: უკუკავშირს ეკოტურისტული პროდუქტების მომხმარებლებთან გაწეული მომსახურებით კმაყოფილების დონის დადგენის მიზნით; ადგილობრივ გარემოზე და თემებზე ზემოქმედების დონის განსაზღვრას; მონიტორინგის შედეგების გამოყენებას გამოსწორების და შემდგომი სარეკომენდაციო ღონისძიებების შემუშავებისთვის.

2.2.7 გენერალური გეგმის მოქმედების პერიოდი

გენერალური გეგმის პროექტის მოქმედების პერიოდი მოიცავს უახლოეს 10 წელს და არის სარეკომენდაციო ხასიათის.

2.2.8 გენერალურ გეგმაში ცვლილებების შეტანისა და განახლების პროცესი

დოკუმენტში ცვლილებების შეტანა და განახლება უნდა მოხდეს დაცული ტერიტორიების სააგენტოს მიერ, საჭიროებისამებრ. გენერალური გეგმის პროექტი მომზადებულია ზოგადი კვლევების საფუძველზე და წარმოადგენს „ცოცხალ“ დოკუმენტს. ცვლილებების შეტანა უნდა მოხდეს ხელახლა განხორციელებული დეტალური კვლევების საფუძველზე.

შერჩეული ლოკაციების საზღვრების კორექტირებას ან მის ფარგლებში შემოთავაზებული ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის ცვლილებების გადაწყვეტილებას, რეკომენდებულია, წინ უძღოდეს დაინტერესებულ მხარეებთან დამატებითი დისკუსიები და საჯარო განხილვები.

2.2.9 გენერალური გეგმის შესრულების მონიტორინგი

წინამდებარე გენერალური გეგმის პროექტის მონიტორინგი მიზნად უნდა ისახავდეს დოკუმენტში ასახული ტურისტული და ინფრასტრუქტურული განვითარების ზოგადი ხედვების და პრინციპების გათვალისწინებას/ასახვას დაცული ტერიტორიისთვის მომზადებულ დეტალურ დოკუმენტებში/პროექტებში (მაგ. მენეჯმენტის გეგმა, საინვესტიციო პროექტები, სხვადასხვა კანონქვემდებარე და ნორმატიული აქტები და სხვ.). გენერალური გეგმის პროექტის პრინციპების გათვალისწინებას მონიტორინგს გაუწევს სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტო“ და ტერიტორიული ადმინისტრაცია.

3 დაცულ ტერიტორიაზე არსებული ზოგადი მდგომარეობის მიმოხილვა და ანალიზი

3.1 ზოგადი სიტუაციური ანალიზი

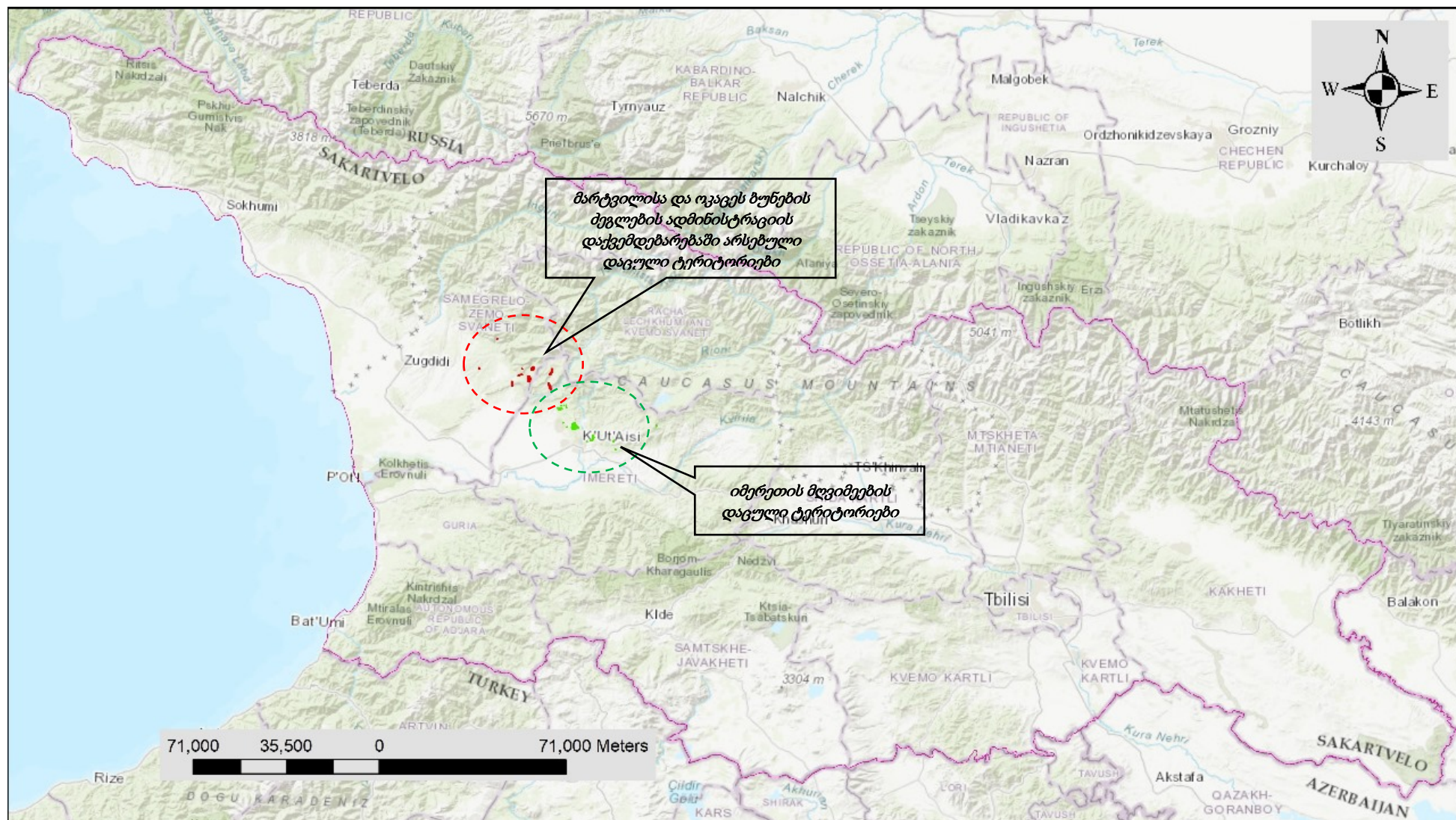
3.1.1 ადგილმდებარეობა და ფართობი

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიები მდებარეობს დასავლეთ საქართველოში, იმერეთისა და სამეგრელო-ზემო-სვანეთის რეგიონებში. ადმინისტრაციული თვალსაზრისით დაცული ტერიტორიები მოქცეულია მარტვილის, ჩხოროწყუს და ხონის მუნიციპალიტეტების საზღვრებში. ფიზიკურ-გეოგრაფიულად განსახილველი ტერიტორიები ძირითადად მოიცავს ეგრისის ქედის მთისწინეთს და ოდიშის ვაკეს. დაცული ტერიტორიები შეესაბამება ბუნების დაცვის საერთაშორისო კავშირის (IUCN) დაცული ტერიტორიების III კატეგორიას. დაცული ტერიტორიების საერთო ფართობი შეადგენს 386,97 ჰა-ს, მათ შორის:

- მარტვილის კანიონის ბუნების ძეგლი, ფართობით 13,49 ჰა. მდებარეობს მდ. აბაშის ხეობაში, მარტვილის მუნიციპალიტეტის სოფ. გაჭედილის სიახლოვეს;
- ბაღდის კანიონის ბუნების ძეგლი, ფართობით 8,4 ჰა. მდებარეობს მდ. აბაშის ხეობაში, მარტვილის მუნიციპალიტეტის სოფ. მეორე ბაღდას სიახლოვეს;
- აბაშის ჩანჩქერის ბუნების ძეგლი, ფართობით 91 ჰა. მდებარეობს მდ. აბაშის სათავეებთან, დასახლებული ადგილებიდან მოშორებით. უახლოესი დასახლებული პუნქტია მარტვილის მუნიციპალიტეტის სოფ. მეორე ბაღდა;
- ონიორეს ჩანჩქერისა და ტობის პირველი მღვიმის ბუნების ძეგლები, ფართობით 96,8 ჰა. მდებარეობს მდ. აბაშის მარჯვენა შენაკადის - ტობას ხეობაში. ადმინისტრაციული თვალსაზრისით წარმოადგენს მარტვილის მუნიციპალიტეტის სოფ. მეორე ბაღდის მიმდებარე ტერიტორიას;
- ტობის ჩანჩქერისა და არსენ ოქროჯანაშვილის ბუნების ძეგლები, ფართობით 67,6 ჰა. მდებარეობს მდ. აბაშის მარჯვენა შენაკადის - ტობას ხეობაში, მარტვილის მუნიციპალიტეტის სოფ. მეორე ბაღდის სიახლოვეს;
- ოჩხომურის ჩანჩქერის ბუნების ძეგლი, ფართობით 0,5 ჰა. მდებარეობს მდ. ოჩხომურის სათავეში, მარტვილის მუნიციპალიტეტში, დასახლებული პუნქტებიდან მოშორებით;
- ჯორწყუს მღვიმის ბუნების ძეგლი, ფართობით 0,08 ჰა. მდებარეობს ასხის კირქვულ მასივზე, მარტვილის მუნიციპალიტეტის სოფ. მეორე ბაღდის ჩრდილო-აღმოსავლეთით.
- ნაზოდელავოს მღვიმის ბუნების ძეგლი, ფართობით 7,4 ჰა. კლასტოკარსტული მღვიმე მდებარეობს მდინარე ხობისწყლის მარცხენა შენაკადის - ზანის ხეობის მარცხენა ფერდობზე, ჩხოროწყუს მუნიციპალიტეტში, დასახლებული პუნქტებიდან მოშორებით;
- ოკაცეს კანიონის ბუნების ძეგლი, ფართობით 73 ჰა. მდებარეობს მდ. ოკაცეს ხეობაში, ხონის მუნიციპალიტეტის სოფ. გორდის სიახლოვეს;
- ოკაცეს ჩანჩქერის ბუნების ძეგლი - 28,7 ჰა. მდებარეობს მდ. საწისქვილოს ხეობაში, ხონის მუნიციპალიტეტში, სოფელ კინჩხას მიდამოებში.

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიების მდებარეობა ნაჩვენებია ნახაზზე 3.1.1.1.

ნახაზი 3.1.1.1. მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიების ადგილმდებარეობა

3.1.2 არსებული ზონირება

განსახილველი დაცული ტერიტორიები წარმოადგენს ბუნების ძეგლებს. „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ საქართველოს კანონის მიხედვით ბუნების ძეგლი საჭიროებს ეროვნული მნიშვნელობის შედარებით მცირე ტერიტორიას, სადაც იშვიათი, უნიკალური და მაღალი ესთეტიკური მახასიათებლების მქონე კომპაქტური ეკოსისტემები, ცალკეული გეომორფოლოგიური და ჰიდროლოგიური წარმონაქმნები, მცენარეთა ცალკეული ეგზემპლარები, ცოცხალ ორგანიზმთა ნამარხი ობიექტებია წარმოდგენილი. კანონის შესაბამისად განსახვაგებნით სხვა კატეგორიის დაცული ტერიტორიებისგან ბუნების ძეგლებში სხვადასხვა ფუნქციონალური ზონები არ განისაზღვრება.

3.1.3 დაცული ტერიტორიის შექმნის ძირითადი მიზანი და მისი ისტორიული განვითარება

საქართველოს კანონის „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ შესაბამისად ბუნების ძეგლი შეიძლება დაარსდეს ეროვნული მნიშვნელობის, შედარებით მცირე უნიკალური ბუნებრივი ტერიტორიებისა და იშვიათი ბუნებრივი და ბუნებრივ-კულტურული წარმონაქმნების დასაცავად. განსახილველი დაცული ტერიტორიები შექმნილია კირქველ ქანებში გამომუშავებული 3 უნიკალური ბუნებრივი კანიონის, ჩანჩქერების და მღვიმეების, ასევე მათ ფარგლებში განვითარებული ბიომრავალფეროვნების იშვიათი კომპონენტების დაცვის მიზნით.

განსახილველი დაცული ტერიტორიები (გარდა ოკაცეს კანიონის და ოკაცეს ჩანჩქერის ბუნების ძეგლებისა) შექმნილია 2013 წელს, საქართველოს კანონის „ბუნების ძეგლების შექმნისა და მართვის შესახებ“ საფუძველზე.

2016 წელს, აღნიშნულ კანონში შეტანილი ცვლილებების საფუძველზე დაკორექტირდა მარტვილის კანიონის ბუნების ძეგლის გეოგრაფიული კოორდინატები.

2018 წლის საკანონმდებლო ცვლილების საფუძველზე მნიშვნელოვნად შეიცვალა და დღევანდელი სახე მიიღო ბაღდის კანიონის, ონიორის ჩანჩქერისა და ტობის პირველი მღვიმის, ტობის ჩანჩქერისა და არსენ ოქროჯანაშვილის მღვიმის, ჯორწყუს მღვიმის, ოჩხომურის ჩანჩქერის, ნაზოდელავოს მღვიმის და მდინარე აბაშის ჩანჩქერის ბუნების ძეგლების საზღვრებმა. აღნიშნულის საფუძველზე მოხდა დაცული ტერიტორიების საერთო ფართობის ზრდა.

შედარებით დიდი ისტორია აქვს ოკაცეს კანიონის და ოკაცეს ჩანჩქერის ბუნების ძეგლებს. ეს დაცული ტერიტორიები შეიქმნა 2007 წელს, საქართველოს კანონის „იმერეთის მღვიმეების დაცული ტერიტორიების შექმნისა და მართვის შესახებ“ საფუძველზე.

ოკაცეს კანიონის ბუნების ძეგლის ზუსტი საზღვრები დადგინდა 2011 წლის საკანონმდებლო ცვლილებების საფუძველზე და მისმა ფართობმა შეადგინა 70,5 ჰა. 2018 წლის ცვლილებების საფუძველზე ასევე განისაზღვრა ოკაცეს ჩანჩქერის ბუნების ძეგლის ზუსტი საზღვრები და მისმა ფართობმა 28,7 ჰა შეადგინა.

2020 წლის საკანონმდებლო ცვლილებების საფუძველზე ოკაცეს კანიონის და ოკაცეს ჩანჩქერის ბუნების ძეგლების საზღვრებმა მიიღო თანამედროვე სახე, მათ შორის: ოკაცეს კანიონის ბუნების ძეგლის საზღვრები გაიზარდა და ფართობმა შეადგინა 73 ჰა, ხოლო ოკაცეს ჩანჩქერის ბუნების ძეგლის ფართობი უცვლელი დარჩა.

3.1.4 ლანდშაფტები

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიების ფარგლებში გამოყოფილია შემდეგი ტიპის ლანდშაფტები¹:

- ბორცვიანი მთისწინეთის (ტალღოვანი) ლანდშაფტი დენუდაციურ-აკუმულაციური პოლიდომინანტური ფოთლოვანი ტყეებით (ლანდშაფტი 5);
- ქვედა მთის კარსტული ლანდშაფტი შერეულმუხნარი, რცხილნარ-მუხნარი და წიფლნარი ტყეებით, მარადმწვანე ქვეტყით (ლანდშაფტი 63);
- საშუალო მთის კარსტული წიფლნარი ტყეებით, მარადმწვანე ქვეტყით (ლანდშაფტი 71);
- საშუალო მთის ეროზიულ-დენუდაციური ლანდშაფტი წიფლნარ-მუქწიწვინებითა და მუქწიწვიანებით (აღმოსავლური ნაძვი, კავკასიური სოჭი) მარადმწვანე ქვეტყით (ლანდშაფტი 125);
- საშუალო მთის კარსტული ლანდშაფტი წიფლნარ-მუქწიწვინი და მუქწიწვიან (აღმოსავლური ნაძვი, კავკასიური სოჭი), ზოგან ფიჭვნარი (კავკასიური ფიჭვი) ტყეებით (ლანდშაფტი 126).

უშუალოდ საკვლევი ტერიტორიების ფარგლებში ფართო გავრცელებით სარგებლობს ქვედა მთის და საშუალო მთის კარსტული ლანდშაფტები, ზოგან ფოთლოვანი და ზოგან წიწვოვანი ტყეებით. საკვლევი ტერიტორიების მოსაზღვრე ლანდშაფტებიდან, რომლებიც შედარებით მაღალ ნიშნულებზე (1800 მ-ის ზემოთ) ვრცელდება, აღსანიშნავია:

- ზედა მთის ეროზიულ-დენუდაციური, იშვიათად პალეოგლაციალური ლანდშაფტი არყის ხის, ზოგან ფიჭვის (კავკასიური ფიჭვის, კოხის ფიჭვის) ტყეებითა და პონტოური მუხის დაბალტანიანი ტყეებით (ლანდშაფტი 129);
- მაღალი მთის დენუდაციური და პალეოგლაციალური ლანდშაფტი მაღალბალახოვანი და ხშირბალახოვანი მდელოების კომპლექსით, ბუჩქნარებითა და ტანბრეცილი ტყეებით (წიფლისა და არყის ხის) (ლანდშაფტი 135);
- მაღალი მთის კარსტული ლანდშაფტი ხშირბალახოვანი (ისლიან-ნიგეზისძირიანი) მდელოებითა და ტანბრეცილი ტყეებით (წიფლისა და არყის ხის) (ლანდშაფტი 136).

ეგრისის ქედის 2200 მ. ნიშნულებიდან ზემოთ წარმოდგენილია მაღალი მთის ალპური ბუჩქნარ-მდელოს, ასევე სუბნივალური ლანდშაფტები (ლანდშაფტები 144 და 150).

3.1.5 ბიომრავალფეროვნება

3.1.5.1 ფლორა და მცენარეული საფარი

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლები კოლხეთის ბიოგეოგრაფიულ არეში შედის და გამოირჩევა ბიომრავალფეროვნების უნიკალურობით, რომლისთვისაც დამახასიათებელია უხვი, მრავალფეროვანი, მეზოფილური მნიშვნელოვანწილად რელიქტური და ენდემური ფლორა.

მარტვილისა და ოკაცეს დაცული ტერიტორიების ერთ-ერთი დამახასიათებელი ლანდშაფტია კოლხური რელიქტური, შერეულფოთლოვანი ტყეები. როგორც ცნობილია შერეულფოთლოვანი ტყის კოლხური კომპლექსი უნიკალურია და ხასიათდება დიდი სახეობრივი მრავალფეროვნებით.

მერქნიანი მცენარეებიდან დაცულ ტერიტორიებზე გვხვდება: მურყანი (*Alnus barbata*), ნეკერჩხალი (*Acer campeStre*, *A.laetum*), წიფელი (*Fagus orientalis*), რცხილა (*Carpinus betulus*), ქართული მუხა (*Quercus iberica*), ცაცხვი (*Tilia begoniifolia*), პანტა (*Pirus caucasica*), მაჟალო (*Malus*

¹ წყარო: მონოგრაფია „საქართველოს ლანდშაფტების სივრცე-დროითი ანალიზი“ (დალი ნიკოლაიშვილი; ივ. ჯავახიშვილის სახ. თსუ. - [თბ.], 2009 წელი

orientalis), ხურმა (*Diospyros latus*), ლეღვი (*Ficus carica*), იმერული მუხა (*Quercus imeretina*), ჯაგრცხილა (*Carpinus orientalis*), კეთილშობილი დაფნა (*Laurus nobilis*).

მარადმწვანე კოლხური ქვეტყის შემქმნელი ბუჩქებიდან აქ გვხვდება: კოლხური ბუჩქი (*Buxus colchica*), შქერი (*Rhododendron ponticum*), წყავი (*Laurocerasus officinalis*), ბამბი (*Ilex colchica*), მმერხლი (*Ruscus colchicus*). იშვიათად უთხოვარი (*Taxus baccata*). ფოთოლმცვენი კოლხური ბუჩქებიდან: თხილი (*Corylus avellana*), კოლხური ჯონჯოლი (*staphylea colchica*), კუნელი (*Crataegus*).

მურყანი გავრცელებულია მდინარეების კალაპოტების გასწვრივ. დაცულ ტერიტორიებზე უმთავრესად გვხვდება ჩვეულებრივი მურყანი (*Alnus barbata*), მასთან ერთად იზრდება რელიქტური ხე-მცენარე ლაფანი (*Pterocarya Pterocarpa*), კოლხური ანუ ჰართვისის მუხა (*Quercus hartwissiana*), რომლებიც საქართველოს წითელ წიგნშია შეტანილი, ასევე ხვალო (*Papulus canescens*), ტირიფი (*Salix alba*), იფანი (*Fraxinus excelsior*), ჩვეულებრივი ნეკერჩხალი (*Acer campestre*), ხურმა (*Diospyros lotus*).

ბალახოვანი მცენარეებიდან აღსანიშნავია გვიმრა, შვიტა და სხვა. ქვეტყის შექმნაში მონაწილეობენ იელი (*Phododendron luteum*), წყავი (*Laurocerasus officinalis*), დიდგულა (*Sambucus nigra*), ეკალიჭი (*Smilax excelsa*), ჩვეულებრივი სურო (*Hedera helix*), კოლხური სურო (*Hedera colchica*), კატაბარდა (*Clematis vitalba*).

აღსანიშნავია ფლორის სხვადასხვა ენდემური სახეობა - სამეგრელოს არყი, კოლხური ჯონჯოლი, შქერი. საქართველოს ენდემებიდან აქ გავრცელებულია: კოლხური ყოჩივარდა (*Cyclamen colchicum*), თხილი (*Corylus imeretika*), იმერული მუხა (*Quercus imeretika*).

კირქვული მთების სუბალპურ სარტყელში სხვადასხვა ენდემური სახეობა იზრდება, რომლებიც მესამეული პერიოდის რელიქტებია და მხოლოდ დასავლეთ საქართველოს კირქვიან მთებზე გვხვდება. აქ ვხვდებით იის რამდენიმე სახეობას (*Viola oreades*, *V. orthoceras*, *V. biflora*), ვიწროლოკალურ ენდემებს: სამეგრელოს მაჩიტა (*Campanula megrelica*), ძაკუს მაჩიტა (*campanula dzaaku*), კოლხური ყოჩივარდა (*Cyclamen colchicum*), კემულარიელა (*Kemulariella colchica*), ვორონოვია (*Woronowia speciosa*), ბაია (*Ranunculus*), კოლხური ვარსკვლავა (*Astrantia maxima*).

გავრცელებულია საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილი მცენარეთა იშვიათი და გადაშენების პირას მყოფი სახეობები: კოლხური ბუჩქი (*Buxus colchica pajark*), ჩვეულებრივი წაბლი (*Castanea sativa Mill*), ლაფანი (*Pterocarya pterocarpa (Michx)Kunth.*), კოლხური მუხა (*Quercus hartwissiana stv.*), იმერული მუხა (*Quercus imeretiana stv. EX.mallei*), უთხოვარი (*Taxus baccata L.*).

3.1.5.2 ფაუნა

საკვლევ არეალში წარმოდგენილია ფართოფოთლოვანი ტყისთვის დამახასიათებელი ფაუნა, რომელიც საკმაოდ მრავალფეროვანია. ტყე და მთაგორიანი რელიეფი ხელს უწყობს ცხოველთა უსაფრთხო არსებობას. ამჟამად აქ გვხვდება სახეობები, რომლებიც კოლხეთის ბიოგეოგრაფიული რაიონებისთვისაა დამახასიათებელი. ძუძუმწოვარი ცხოველებიდან აქ გავრცელებულია: მურა დათვი (*Ursus arctos*), მგელი (*Canis lupus*), ფოცხვერი (*Lynx lynx*) ტურა (*Canis aureus*), მელა (*Vulpes*), მაჩვი (*Meles meles*), წავი (*Lutra lutra*), კვერნა (*Martes*), კურდღელი (*Lepus europaeus*), თხუნელა (*Talpa europaea*), ზღარბი (*Erinaceus europaeus*), ტყის კატა (*Felis silvestris*), შველი (*Capreolus*) და სხვა. აღსანიშნავია, რომ დაცული ტერიტორიების ფარგლებში არაერთხელ დაფიქსირდა მურა დათვი,

განსაკუთრებით აღსანიშნავია ხელფრთიანების სახეობრივი და რაოდენობრივი მრავალფეროვნება. დაცული ტერიტორიები ხელფრთიანების მრავალი სახეობისთვის საცხოვრებელს წარმოადგენს, რომლებიც იყენებენ მღვიმეების და კანიონების შესანიშნავ პირობებს და ირგვლივ მდებარე ტყის ჰაბიტატებს. სამწუხაროდ, სახეობების რიცხვი მცირდება,

რისი ერთ-ერთი მიზეზი ამ ტერიტორიების ტურისტული მიზნებისთვის გამოყენება და სახეობების შეწუხებაა. სახეობრივი თვალსაზრისით აქ გვხვდება: დიდი ცხვირანალა (*Rhinolophus ferrumequinum*), პატარა ცხვირანალა (*Rhinolophus hipposideros*), *Vespertilionidae* ოჯახის წარმომადგენლები და სხვა.

ფრინველებიდან გავრცელებულია: ძერა (*Milvus*), შვეარდენი (*Falco*), ორბი (*Cypselus*), მიმინო (*Accipiter nisus*), ოფოფი (*Upupa epops*), ბუ (*Strigiformes*), კოდალა (*Dryocopus martius*), ჩიკვი (*Carrulus glandarius*), შაშვი (*Turdus merula*) და სხვა.

ქვეწარმავლებიდან და ამფიბიებიდან გავრცელებულია: ხვლიკი ბოხმეჭა (*Anguis fragilis*), გომბეშო (*Caratophrys*), ხის ბაყაყი (*Hylidae*), ჩვეულებრივი ანკარა (*Natrix natrix*), ველის გველგესლა (*Viper ursini*). საქართველოს წითელი ნუსხის სახეობებიდან უნდა აღინიშნოს: აღმოსავლური სავარცხლიანი ტრიტონი (*Triturus karelinii*), და კავკასიური გველგესლა (*Vipera kaznakovi*).

თევზებიდან დაცულ ტერიტორიებზე გავრცელებულია: კალმახი (*Salmo fario*), წვერა (*Ciprinus barbatus*), ნაფოტა ჩვეულებრივი (*Rutilus rutilus*), მორევის ნაფოტა (*Rutilus frissii*), ღორჯო (*Gobius cephalarges constructor*), კოლხური ტობი (*Chondrostoma colchica*), შამაია (*Chalcalburnus chalcoides*), ქაშაყი (*Leuciscus cephalus*).

კარსტულ მღვიმეებს განსაკუთრებით კარგად ეგუებიან ისეთი უხერხემლოები, როგორიცაა ბრმა კიბოები, ობობები, მტკნარი წყლის მოლუსკები. დაცული ტერიტორიები აგრეთვე მდიდარია მწერებით.

3.1.5.3 ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიები

განსახილველი ბუნების ძეგლებიდან ოთხი მთლიანად მოქცეულია ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიის - სამეგრელო 2 (GE0000057) საზღვრებში. ესენია: აბაშის ჩანჩქერის ბუნების ძეგლი, ონიორეს ჩანჩქერისა და ტობის პირველი მღვიმის ბუნების ძეგლი, ტობის ჩანჩქერისა და არსენ ოქროჯანაშვილის ბუნების ძეგლები და ჯორწყუს მღვიმის ბუნების ძეგლი. ამასთანავე ბაღდის კანიონის ბუნების ძეგლის ნაწილი მოქცეულია ზურმუხტის ქსელის აღნიშნული ტერიტორიის საზღვრებში. სიახლოვიდან გამომდინარე ასევე უნდა აღინიშნოს ოკაცეს ჩანჩქერის ბუნების ძეგლი, რომელიც ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიიდან დაცილებულია 0,3 კმ მანძილით. სხვა ბუნების ძეგლებისა და ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიის საზღვარს შორის მანძილი 1,5 კმ და მეტია.

ზურმუხტის ქსელის ტერიტორია „სამეგრელო 2“:

სარეგისტრაციო კოდი: GE0000056;

ფართობი: 85676.2 ჰა;

სიგრძე: 55.7 კმ;

ბიოგეოგრაფიული რეგიონი: შავი ზღვა (15.7%) და ალპური (84.3%);

ბოლო განახლების თარიღი: 02.2019.

ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიის ფარგლებში წარმოდგენილია საკმაოდ მრავალფეროვანი ჰაბიტატები (სულ 22 ტიპი). რეზოლუცია #4-ის მიხედვით („სტანდარტული მონაცემთა ფორმის“ შესაბამისად) ზურმუხტის ქსელის ტერიტორია მოიცავს:

- 3 ტიპის კალაპოტის ან მდინარისპირა ჰაბიტატებს: C3.55, C3.62 და D4.2;
- 7 ტიპის მდელოს ჰაბიტატებს: E1.2, E3.4, E3.5, E4.3, E4.4, E5.4 და E5.5;
- 8 ტიპის ტყის ჰაბიტატებს: G1.12, G1.22, G1.6, G1.A1, G1.A4, G1.A7, G3.17 და G3.9
- 4 ტიპის მთის ნაშალი ქანების ჰაბიტატებს: H2.3., H2.4., H2.5 და H2.6.

განსახილველი ბუნების ძეგლებისთვის და მიმდებარე ადგილებისთვის განსაკუთრებით დამახასიათებელია მთის ნაშალი ქანების, ტყის და მდინარისპირა ჰაბიტატების ტიპები. შედარებით ნაკლებად გვხვდება მდელოს ტიპის ჰაბიტატები.

„სტანდარტული მონაცემთა ფორმის“ მიხედვით ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიის ფარგლებში გავრცელებულია რეზოლუცია #6-ის შემდეგი მნიშვნელოვანი სახეობები: მსხვილი ძუძუმწოვრებიდან უნდა აღინიშნოს მურა დათვი (*Ursus arctos*), წავი (*Lutra lutra*), ფოცხვერი (*Lynx lynx*), მგელი (*Canis lupus*). აღსანიშნავია ხელფრთიანების სახეობრივი მრავალფეროვნება. ფრინველებიდან გამოსარჩევია ისეთი მტაცებლები, როგორიცაა: მთის არწივი (*Aquila chrysaetos*), ბატკანძერი (*Gypaetus barbatus*), ორბი (*Gyps fulvus*). ქვეწარმავლებიდან და ამფიბიებიდან უნდა აღინიშნოს აღმოსავლური სავარცხლიანი ტრიტონი (*Triturus karelinii*), და კავკასიური გველეხლა (*Vipera kaznakovi*). იქთიოფაუნის წარმომადგენლებიდან სტანდარტულ მონაცემთა ფორმაში რომელიმე სახეობა არ არის შეყვანილი. უხეხრემლოებიდან კი გამოირჩევა ალპური ხარაბუზა (*Rosalia alpina*) და მუხის დიდი ხარაბუზა (*Cerambyx cerdo*).

3.1.6 კლიმატური პირობები

მარტვილისა და ოკაცეს დაცული ტერიტორიები ნოტიო სუბტროპიკული კლიმატის ოლქში მდებარეობს და რელიეფის შესატყვისად, ჰავის სიმაღლებრივი ზონალურობით ხასიათდება. ვაკე-დაბლობზე თბილ ზამთრიანი და ცხელ ზაფხულიანი ზღვის ნოტიო, სუბტროპიკული ჰავაა, სადაც საშუალო წლიური ტემპერატურა 14.3°C-ია. ვაკე-დაბლობზე საშუალოდ წელიწადში 1460-1790 მმ ნალექი მოდის.

მთისწინეთში და დაბალმთიან ზონაში ასევე ნოტიო სუბტროპიკული ჰავაა, რომელიც ხასიათდება ხანმოკლე ზამთრითა და ხანგრძლივი თბილი ზაფხულით. აქ ზღვის დონიდან 700 მეტრამდე საშუალო წლიური ტემპერატურა 11,7°C-ის ფარგლებშია ფარგლებშია. საშუალოდ წლიურად 2280-2400 მმ ნალექი მოდის. საშუალო მთიან ზონაში ცივ ზამთრიანი და ხანგრძლივ გრილ ზაფხულიანი ნოტიო ჰავაა. ასეთივე ჰავაა დაცული ტერიტორიების ყველაზე მაღალ ადგილებში, იმ განსხვავებით, რომ იქ ზაფხული მოკლეა. ამასთან, საშუალო მთიან ზონაში ნალექები უფრო უხვია, ვიდრე მთისწინეთსა და დაბალმთიანეთში.

3.1.7 ჰიდროლოგიური პირობები

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების დაცული ტერიტორიების არეალის ჰიდროგრაფიული ქსელის მთავარ არტერიებს წარმოადგენს მდინარეები აბაშისწყალი და ოკაცე. ასევე აღსანიშნავია მდინარეები რაჩხისწყალი და ტობა, რომლებიც ერთდება სოფელ ბაღდის ზემოთ და წარმოქმნის მდინარე აბაშისწყალს. მდინარეებისთვის დამახასიათებელია კანიონისებური ხეობები და საკმაოდ მაღალი ჩანჩქერები. ეს ზედაპირული წყლის ობიექტები საზრდოობენ წვიმის, თოვლისა და მიწისქვეშა წყლებით. ჩამონადენი შედარებით თანაბრად ნაწილდება წლის განმავლობაში.

3.1.8 ზოგადი გეომორფოლოგიურ-გეოლოგიური აღწერა

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ტერიტორიების რელიეფი სამ ზონად იყოფა: დაბლობი, მთის წინა და მთის ზონები. აქ სხვადასხვა ასაკის ქანებით აგებული გეოლოგიური სტრუქტურები რელიეფის საინტერესო ფორმებს ქმნის, რომლებიც ბუნებრივი პირობებიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვან ეკოტურისტულ პოტენციალს განაპირობებს. კირქვული ქანებით აგებული მასივები ერთმანეთისაგან მდინარეთა კანიონისებური ხეობებით არის გამოყოფილი.

მთის ზონები მდინარეთა ხეობებს შორის მკვეთრად გამოხატული ციცაბო ფერდობებითა და ტალღოვანი ზედაპირით ხასიათდება, რაც მღვიმეების, ჩანჩქერების და კანიონისებური

ხეობების სიმრავლეს განაპირობებს. ასეთი ფორმების მნიშვნელოვანი ნაწილი მდინარეების აბაშის და ოკაცეს ხეობაში მდებარეობს.

გეოლოგიური თვალსაზრისით წარმოდგენილია ზედა იურული, ნაწილობრივ ცარცული და მესამეული თაბაშირიანი თიხები, ქვიშაქვები, კირქვები. ბორცვიანი მთისწინეთის ზონაში გვხვდება მეოთხეული და ნეოგენური, იშვიათად პალეოგენური ნალექები – თიხები, ქვიშაქვები, კონგლომერატები, ალუვიური ნაფენები. მაღალი მთის ზონაში გეოლოგიური აგებულება ძლიერ მრავალფეროვანია. გვხვდება პალეოზოურ-პროტეროზოული კრისტალური ფიქლები, გრანიტები, დიაბაზები, ზედა კარბონატული ფლიშური წყებები, არაკარსტვადი კირქვები, ქვიშაქვები, ბაიოსური პორფირიტები.

თანამედროვე გეომორფოლოგიური პროცესებიდან აღსანიშნავია დაკარსტვა, სიბრტყითი და სიღრმითი ეროზია, მეწყერები.

3.1.9 ზოგადი სეისმოლოგიური მდგომარეობის აღწერა

ე. გამყრელიძის (2000) გეოტექტონიკური დარაიონების სქემის მიხედვით მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიები მოქცეულია ამიერკავკასიის მთათაშუა არის ცენტრალური აზეგების ზონაში III₂. MSK64 სკალის შესაბამისად ამ ზონის სეისმურობა 9 ბალს შეადგენს. დაცული ტერიტორიების მომიჯნავე დასახლებულ პუნქტებში სეისმურობის უგანზომილებო კოეფიციენტი - A საშუალოდ 0.3-ს შეადგენს.

3.1.10 მიწათასარგებლობის არსებული პრაქტიკა

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიები და ამ ტერიტორიებზე არსებული ბუნებრივი რესურსები მხოლოდ სახელმწიფო საკუთრებაა, რომელსაც მართავს სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტო“. მღვიმეების ზედაპირზე არსებული მიწები სახელმწიფო ან კერძო საკუთრებაა. „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად ბუნების ძეგლის მიზნობრივი დანიშნულების გათვალისწინებით შესაძლებელია ფიზიკური და იურიდიული პირებისათვის ბუნების ძეგლის სარგებლობაში გადაცემა, მხოლოდ ეკოტურიზმისა და რეკრეაციული მიზნებისთვის, საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით.

დაცული ტერიტორიების მიმდებარე დასახლებული პუნქტების მოსახლეობის ძირითადი ტრადიციული საქმიანობა სოფლის მეურნეობა წარმოადგენს, მათ შორის წამყვანია მესაქონლეობა. ნათესებიდან სიმინდის, ლობიოს, გოგრის, მუხუდოს კულტურები, ასევე მეფუტკრეობა. ტრადიციულად ამზადებენ ხურმის ჩირს.

ტყეში სეზონის შესაბამისად აგროვებენ სოკოს, წაბლს, მოცვს, ასკილს და სხვა კენკროვნებს. დასახლებულ პუნქტების ძირითად ნაწილს არ აქვთ ბუნებრივი აირი, გამონაკლისია სამაგრელოს სოფლები). შესაბამისად ადგილობრივი მოსახლეობა საწვავად გარკვეულწილად იყენებს ხე-ტყეს. ხე-ტყის მერქნული რესურსი ასევე გამოიყენება სამასალედ. ტყეში თაფლოვანი მცენარეებიდან აღსანიშნავია აკაცია (თეთრი და წითელი), წაბლი, ცაცხვი.

მდინარის წყლები წლების წინ ინტენსიურად გამოიყენებოდა საოჯახო ჰესებისთვის და წყლის წისქვილებისთვის, რომელთა წილი მკვეთრად შემცირებულია, მაგრამ შეიძლება კვლავ გახდეს აქტუალური. სოფლებში არის საოჯახო საკალმახე მეურნეობები, რომელთა წყლის რესურსი ადგილობრივი მცირე მდინარეებია.

ბოლო დროს გააქტიურდა ტურისტული მომსახურება (საოჯახო სასტუმროები, საზოგადოებრივი კვების ობიექტები, სასურსათო მაღაზიები და სხვ), რამაც უარყოფითად იმოქმედა ტრადიციულ საქმიანობებზე.

3.1.11 არსებული ტურისტული და ადმინისტრაციული ინფრასტრუქტურა

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიების მთავარი ადმინისტრაციული შენობა მდებარეობს მარტვილის კანიონის ბუნების ძეგლის სიახლოვეს, სოფ. ინჩხურში. გარდა ამისა, განსახილველი დაცული ტერიტორიების ფარგლებში არსებობს სამი ვიზიტორთა ცენტრი: 1. ოკაცეს კანიონის ვიზიტორთა ცენტრი და გამშვები პუნქტი; 2. ოკაცეს ჩანჩქერის ვიზიტორთა ცენტრი სოფ. კინჩხაში და 3. ბაღდის კანიონის ვიზიტორთა ცენტრი, რომელიც ამჟამად მშენებლობის პროცესშია. ვიზიტორთა ცენტრებს გააჩნია საგამოფენო და საინფორმაციო სივრეები, დამხმარე სათავსოები და სხვა. ადმინისტრაციული შენობის და მოქმედი ვიზიტორთა ცენტრების ტექნიკური მდგომარეობა ძალიან კარგია. აღჭურვილია ელექტრომომარაგების, წყალმომარაგების და წყალარინების თანამედროვე სისტემებით. ადმინისტრაციული ინფრასტრუქტურიდან ნარჩენების გატანა ხორციელდება მუნიციპალურ სამსახურებთან გაფორმებული ელშეკრულებების საფუძველზე.

განსახილველ ბუნების ძეგლებზე განვითარებულია სხვადასხვა ეკოტურისტული სერვისები, მათ შორის: მარტვილის კანიონზე არსებობს ე.წ. „ზიპ-ლაინი“ (მოიჯარე - შპს „გურუ“) და სანაოსნო სერვისი (მოიჯარე - შპს „ოფუცხოი“). „ზიპ-ლაინი“ არის განვითარებული ოკაცეს ჩანჩქერთან, ხოლო ბაღდის კანიონთან იგეგმება ე.წ. „როლერები“-ს ატრაქციის მოწყობა. ბუნების ძეგლების შესასვლელებს შესაბამისი საიჯარო ხელშეკრულების საფუძველზე მართავს შპს „გურუ“.

დღეისათვის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია უზრუნველყოფილია ყველა საჭირო ტექნიკური საშუალებით. ადმინისტრაციის საკუთრებაშია 5 ერთეული მაღალი გამავლობის ავტომობილი (1 მათგანი საჭიროებს ცანაცვლებას). რეინჯერები აღჭურვილნი არიან შესაბამისი საველე ინვენტარით. ადმინისტრაციის თანამშრომლების გამოკითხვის მიხედვით დღეისათვის ტექნიკური საშუალებების განახლების ან დამატების განსაკუთრებული საჭიროება არ არსებობს. თუმცა სასურველია რამდენიმე ბაგის დამატება.

3.1.11.1 ეკოტურისტული ბილიკები

ბოლო პერიოდში მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადაიდგა დაცულ ტერიტორიებზე ეკოტურისტული ბილიკების მოწყობა-განახლების მიმართულებით. მათ შორის მოეწყო და განახლდა ბილიკების ქსელი განსახილველი ბუნების ძეგლებს შორის ეკოტურისტული კავშირის უზრუნველყოფის მიზნით. ბილიკებზე მოეწყო შესაბამისი ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურა, მათ შორის: ფანჩატურები, საცეცხლურები, ძელსკამები, მანიშნებლები და ა.შ. მოხდა საფეხმავლო ბილიკების მონიშვნა საღებავებით ეროვნული რეგლამენტის შესაბამისად.

განსახილველი ბუნების ძეგლების სიახლოვეს განვითარებული ეკოტურისტული ბილიკების ქსელი წინამდებარე დოკუმენტში დაიყო შემდეგ მონაკვეთებად (დაყოფა შემდგომში გამოყენებულია ტურისტული გამტარუნარიანობის შეფასებისას):

1. მარტვილის კანიონი-ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერი

მარშრუტი მარტვილის კანიონის ბუნების ძეგლის ადმინისტრაციასთან, ზღვის დონიდან 250 მე. სიმაღლეზე იწყება. აქედან ბილიკი ჩრდილო-აღმოსავლეთის მიმართულებით, მდინარე აბაშის ხეობაში გრუნტის სამანქანე გზას მიუყვება. სოფ. ბაღდის გადასახვევის გავლის შემდეგ, ძირითადი მარშრუტი, აღმოსავლეთის მიმართულებით, ონიორესა და ტობას ჩანჩქერებისაკენ გრძელდება. მარშრუტის ბოლო პუნქტი ბუნების ძეგლების კომპლექსი - ტობა პირველის

მღვიმისა და მისგან გადმომავალი ონიორეს ჩანჩქერის ერთობლიობაა, რომელიც იშვიათ და ულამაზეს სანახაობას ქმნის. ამ ბილიკის სიგრძეა 22,5 კმ.

ეკოტურისტული ბილიკის მთავარი ღირებულებაა თვალწარმტაცი ვიზუალურ-ლანდშაფტური პეიზაჟები, ბოლო მონაკვეთზე ტყით დაფარული ტერიტორიები. ბილიკზე გადაადგილება შესაძლებელია ავტომობილით, ფეხით და ცხენებით.

2. ბაღდის კანიონის ბილიკი

ეს მცირე სიგრძის ბილიკი მარტვილის კანიონი-ონიორეს ჩანჩქერის ბილიკის განშტოებას წარმოადგენს ბაღდის კანიონის ბუნების ძეგლის მიმართულებით. მიუყვება სოფ. ბაღდისკენ მიმავალ ადგილობრივი მნიშვნელობის საავტომობილო გზას, ბაღდის მამასთა მონასტრამდე. ბილიკის სიგრძეა 1,3 კმ. შესაძლებელია საავტომობილო გადაადგილება.

3. ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერი-ზედა გორდი

წარმოადგენს საფეხმავლო ბილიკს. იწყება ტობას ჩანჩქერიდან და მიუყვება კირქვული მასივის სამხრეთი ფერდობის გატყიანებულ ტერიტორიებს. ბოლო მონაკვეთზე (სოფ. ზედა გორდის მხარეს) ბილიკი გრუნტის საავტომობილო გზას მიუყვება. მარშრუტის მთავარი ღირებულებაა ლამაზი პანორამული ხედები. რამდენიმე ადგილზე არსებობს საპიკნიკე სივრცეები. ბილიკის სიგრძეა 11 კმ.

4. ზედა გორდი-ოკაცეს კანიონი

მცირე სიგრძის (2,3 კმ) ბილიკი სოფ. ზედა გორდს აკავშირებს ოკაცეს კანიონთან. ბილიკი მთლიანად არსებულ საავტომობილო გზას ემთხვევა და გადაადგილება შესაძლებელია ნებისმიერი ტრანსპორტით. ამ მარშრუტზე გვხვდება რამდენიმე საოჯახო ტიპის სასტუმრო.

5. ოკაცეს კანიონი-ოკაცეს (კინჩხას) ჩანჩქერი

მარშრუტი ოკაცეს კანიონის ვიზიტორთა ცენტრიდან იწყება. სოფ. რონდიშისკენ მიმავალი ბილიკი მდინარე ოკაცეს მარცხენა სანაპიროს ისე მიუყვება, რომ ზოგ მონაკვეთში სამანქანო გრუნტის გზას გადის. სანამ ბილიკი სოფელს მიუახლოვდება, 1,5 კილომეტრი სიგრძის, ცალმხრივ ბილიკზე გასასვლელი გვხვდება. იგი აღმოსავლეთისკენ, მდინარე ოკაცეს ხეობის მარცხენა სანაპიროსკენ გადის. გზად გაივლის ორ პანორამულ გადასახედს და საპიკნიკე სივრცის მოსაწყობად განკუთვნილ ადგილს.

მარშრუტი სოფლების რონდიშისა და ზედა კინჩხას გავლის შემდეგ კინჩხას პირველ ჩანჩქერთან არსებულ საპარკინგე ზონასთან მიდის - ჩანჩქერამდე 40 მეტრია. შემდეგ მარშრუტი ხეობის სიღრმეში მდებარე ჩანჩქერებისკენ მიემართება. გზად გაივლის სოფელ კინჩხაფერდს, სადაც საპიკნიკე სივრცის მოსაწყობი ადგილი გვხვდება. მეტწილად სამანქანო გრუნტის გზას მიუყვება და მხოლოდ ჩანჩქერამდე 1.7 კმ სიგრძის მონაკვეთი გადის საფეხმავლო ტიპის ბილიკზე. მარშრუტის მიახლოებითი სიგრძე 18,5 კმ-ია.

6. ზედა გორდი-ოკაცეს (კინჩხას) ჩანჩქერი (წრიული)

ეს ბილიკი მდ. ოკაცეს მარჯვენა სანაპიროს მიუყვება. ძირითადად ემთხვევა გრუნტის საავტომობილო გზას. სოფ. საწისქვილოს შემდეგ გადადის საფეხმავლო ბილიკზე და მიდის ოკაცეს ჩანჩქერის ბუნების ძეგლის საზღვართან. ოკაცეს ჩანჩქერის ბუნების ძეგიდან შესაძლებელია გადაადგილების გაგრძელება ასევე საფეხმავლო ბილიკით დასავლეთით და

ტყით დაფარული ტერიტორიების გავლით ონიორე-ზედა გორდის ბილიკთან დაკავშირება. ბილიკზე შესაძლებელია საფეხმავლო ტურების მოწყობა (მხოლოდ ზედა გორდი-საწისქვილოს შორის შესაძლებელია საავტომობილო გადაადგილება). ბილიკის მიახლოებითი სიგრძეა 24 კმ.

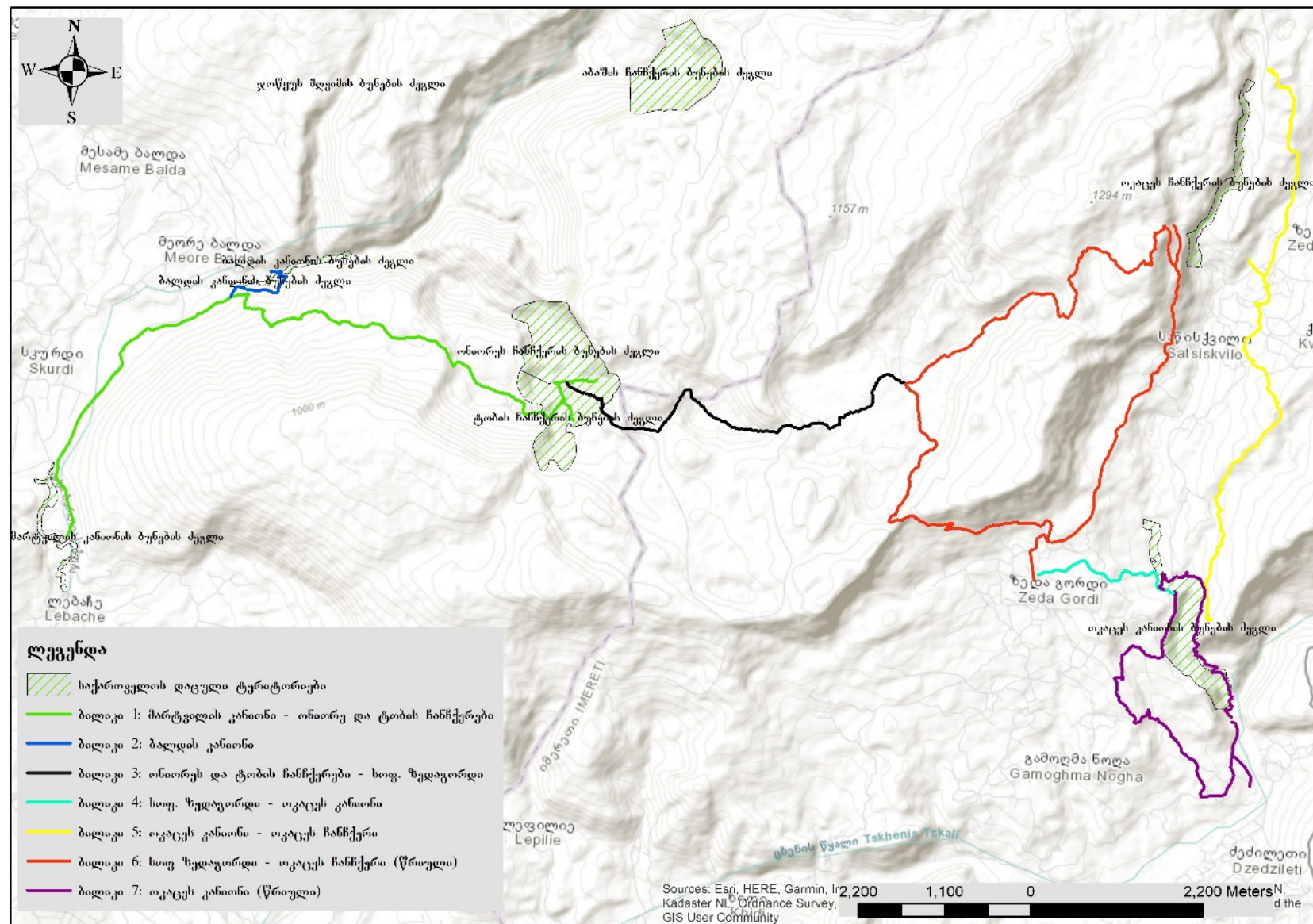
7. ოკაცეს კანიონის ბილიკი (წრიული)

ოკაცეს კანიონიდან ოკაცეს ჩანჩქერამდე მიმავალი ბილიკის საპირისპირო მეორე ბილიკი თავდაპირველად ოკაცეს კანიონის დაკიდულ ბილიკს მიუყვება. შემდეგ კი სოფელ ბამგვეთისკენ გრძელდება. ადის სოფლიდან დასავლეთით მდებარე ქედზე, გასდევს სამანქანე გრუნტის გზას, გაივლის მინდვრებს და ჩადის სოფელ გაღმა ნოლაში. გაღმა ნოლიდან ოკაცეს კანიონის ვიზიტორთა ცენტრისკენ დაბრუნება შესაძლებელია სხვა მარშრუტით, მდ. ოკაცეს მარჯვენა სანაპიროს გასწვრივ გამავალი საავტომობილო გზით. სოფ. გაღმა ნოლადან ასევე შესაძლებელია იმერეთის მღვიმეების დაცული ტერიტორიების მიმართულებით მარშრუტის გაგრძელება. ბილიკის მიახლოებითი სიგრძეა 13 კმ.

ბილიკის მთავარი ღირშესანიშნაობებია დადიანების ტყე-პარკი, დადიანების სასახლის ნანგრევები, კარის ეკლესია, ოკაცეს კანიონი, კლდეზე დაკიდებული ბილიკი, პანორამული გადასახედი, ფრინველებზე დაკვირვება და ენდემური მცენარეების დათვალიერება.

ბილიკების განლაგების სქემა მოცემულია ნახაზზე 3.1.11.2.1.

ნახაზი 3.1.11.2.1. ტურისტული ბილიკების სქემა

3.1.12 არსებული კომუნიკაციების ქსელი

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული იმ დაცული ტერიტორიების მიმდებარედ, რომლებიც ახლოს მდებარეობენ დასახლებული პუნქტებთან, კომუნიკაციების ქსელი საკმაოდ კარგად არის განვითარებული. მოპოვებული ინფორმაციით განსახილველი დაცული ტერიტორიების საზღვრებში არ არის წარმოდგენილი ისეთი საინჟინრო კომუნიკაციები, როგორიცაა მაღალი ძაბვის ელექტროგადამცემი ხაზები, სხვადასხვა მიწისქვეშა ნაგებობები. დაცული ტერიტორიების მომიჯნავე ყველა სოფელი ელექტროფიცირებულია და მოქცეულია მობილური კავშირგაბმულობის დაფარვის ზონაში. დასახლებული პუნქტების დიდი ნაწილი არ არის გაზიფიცირებული.

მარტვილის კანონის ბუნების ძეგლი მდებარეობს მარტვილი-ჩხოროწყუს შიდასახელმწიფოებრივი გზის პირას. დასახლებული პუნქტის სიახლოვიდან გამომდინარე ადვილად ხელმისაწვდომია სხვადასხვა კომუნიკაციები (ელექტროენერგია, წყალი, ინტერნეტი). დამაკმაყოფილებელ მდომარეობაში არსებული ადგილობრივი მნიშვნელობის საავტომობილო გზები მიდის ბალდის კანონის და ოკაცეს კანონის ბუნების ძეგლების საზღვრებთან. ამ შემთხვევაშიც აღსანიშნავია დასახლებული პუნქტების სიახლოვე და სხვადასხვა სახის კომუნიკაციების განვითარების კარგი ხარისხი.

კომუნიკაციების განვითარების დაბალი ხარისხი აღსანიშნავია შემდეგი დაცული ტერიტორიების მიმდებარე არეალებში: მდ. აბაშის ჩანჩქერის ბუნების ძეგლი, ონიორეს ჩანჩქერისა და ტობის პირველი მღვიმის ბუნების ძეგლები, ტობის ჩანჩქერისა და არსენ ოქროჯანაშვილის ბუნების ძეგლები, ოჩხომურის ჩანჩქერის ბუნების ძეგლი, ჯორწყუს მღვიმის ბუნების ძეგლი და ნაზოდელავოს მღვიმის ბუნების ძეგლი. საგზაო ინფრასტრუქტურა შედარებით სუსტად არის განვითარებული და რთული რელიეფური პირობების გათვალისწინებით საავტომობილო გადაადგილება შეზღუდულია. ასევე უმეტეს შემთხვევაში განვითარებული არ არის ან ძალზედ შეზღუდულია წყალმომარაგების და ელექტრომომარაგების ქსელი.

3.1.13 მომიჯნავედ არსებული დასახლებები

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიების მიმდებარე სოფლები წარმოადგენს მარტვილისა და ხონის მუნიციპალიტეტების ადმინისტრაციულ საზღვრებში შემავალ დასახლებულ პუნქტებს.

ცხრილში 3.1.13.1. წარმოდგენილია მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიების მოსაზღვრე და ახლომდებარე სოფლების ჩამონათვალი, მოსახლეობის რაოდენობების მითითებით.

ცხრილში 3.1.13.1. დასახლებული პუნქტები და მუდმივი მოსახლეობის რიცხოვნება

სოფელი	მოსახლეობის რაოდენობა	
	2002 წლის საყოველთაო აღწერის მიხედვით	2014 წლის საყოველთაო აღწერის მიხედვით
მარტვილის მუნიციპალიტეტი		
გაჭედილი	573	427
პირველი ბალდა	180	150
მეორე ბალდა	472	363
მესამე ბალდა	440	341
სკურდი	296	241
თამაკონი	495	530
დიდი ინჩხური	699	607
პატარა ინჩხური	444	295
კურზუ	637	582

პატარა ოჩე	478	221
ნოღა	515	402
მეორე კიწია	600	263
ხონის მუნიციპალიტეტი		
ზედა გორდი	464	397
ქვედა გორდი	522	320
კინჩხაფერდი	46	36
ზედა კინჩხა	62	38
ქვედა კინჩხა	143	73
რონდიში	54	28
გელავერი	175	99
მედილეთი	218	197
გვაშტიბი	158	68

როგორც სტატისტიკური მონაცემებიდან ჩანს 2002-2014 წლებში მოსახლეობის კლების ტენდენცია აღინიშნება ორივე მუნიციპალიტეტების სოფლებში. მოსახლეობა ძირითადად თვითდასაქმებულია (სოფლის მეურნეობა, ტურიზმი). ასევე დასაქმებულთა დიდი ნაწილი საბიუჯეტო ორგანიზაციებში მუშაობს.

3.2 ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალის აღწერა

3.2.1 ტურიზმის განვითარების არსებული მიმართულებები

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიები წარმოადგენს რთული გეოლოგიური აგებულების და განსაკუთრებული გეომორფოლოგიური პირობების მქონე ბუნებრივ კომპლექსებს, რაც ადგილობრივი და უცხოელი ვიზიტორების დაინტერესების უმთავრეს საგანს წარმოადგენს. გარდა ამისა, გამოსარჩევია მთისა და ტყის ლანდშაფტების, მდიდარი ბიომრავალფეროვნების და კულტურის ერთობლიობა.

დაცული ტერიტორიების მონახულების მთავარი მოტივია ლაშქრობა და სათავგადასავლო ტურიზმი. ვიზიტორთა უმრავლესობისთვის ინტერესის ძირითად საგანს წარმოადგენს მიმზიდველი ბუნებრივი ლანდშაფტები და ხედები, ასევე ადგილობრივი ტრადიციები და კულტურა. გარდა ამისა შესაძლებელია სხვა თემატური ტურების მოწყობა, მათ შორის საგანმანათლებლო, ველურ ბუნებაზე დაკვირვების, ექსტრემალური და ფოტო ტურები.

ბოლო წლების განმავლობაში, განსაკუთრებით მარტვილის, ბაღდის, ოკაცეს კანიონები და ჩანჩქერები მაღალ მონახულებად და დინამიურ ტურისტულ მიმართულებად იქცა. ამის მთავარი მიზეზია ინვესტიციები თანამედროვე ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის მოსაწყობად. უკვე საკმაოდ ცნობილი ბუნების ძეგლები პოპულარობით სარგებლობს ფეხით მოლაშქრეებსა და მოსწავლე-ახალგაზრდების ჯგუფებს შორის. ამ ადგილებს ხშირად საპიკნიკედ ჩასული ვიზიტორებიც სტუმრობენ. კანიონებში ხშირად ტარდება სასკოლო და სტუდენტური ექსკურსიები. რამდენიმე მსხვილი ტუროპერატორი კომპანია ახორციელებს ტურებს როგორც ადგილობრივი, ასევე უცხოელი ვიზიტორთა ჯგუფებისათვის.

განსახილველ დაცულ ტერიტორიებზე ვიზიტორთა რაოდენობა მუდმივად იზრდება. თუმცა ხაზგასასმელია, რომ ზრდის ტენდენცია ძირითადად უკვე ცნობად და პოპულარულ ლოკაციებს უკავშირდება, როგორცაა მარტვილის, ბაღდის, ოკაცეს კანიონები და მიმდებარე ჩანჩქერები. ამან განაპირობა ამ დაცული ტერიტორიების სიახლოვეს ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის და სხვადასხვა სერვისების განვითარება. მაშინ, როცა ვიზიტორთა ზრდის და ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარების ასეთი ტემპი არ აღინიშნება სხვა განსახილველ ბუნების ძეგლების შემთხვევაში.

ვიზიტორების ზრდა განსაკუთრებით თვალშისაცემია ბოლო 7 წლის განმავლობაში. 2017 წელს დაცულ ტერიტორიებს 220 757 ადამიანი სტუმრობდა. 2 წელიწადში მხოლოდ ამ ბუნების ძეგლების სტუმართა რაოდენობა 28%-ით გაიზარდა და 2019 წელს 282 766 შეადგინა.

2020 წლის პანდემიურ პერიოდში აღინიშნა ვიზიტორთა მნიშვნელოვანი კლება, ძირითადად უცხოელი ტურისტების მხრივ და შეადგინა 37 012 ადამიანი. პანდემიის შემდეგ ზრდის ტენდენცია სწრაფი ტემპით გაგრძელდა. უკვე 2022 წელს ვიზიტორთა რაოდენობა პანდემიამდელ პერიოდს მიუახლოვდა და შეადგინა 248 272 ადამიანი. 2023 წლის არასრული მონაცემებით (10 თვე) მხოლოდ მარტვილის კანიონის, ოკაცეს კანიონის და ოკაცეს ჩანჩქერის ბუნების ძეგლების ვიზიტორთა რაოდენობამ 325 000 ადამიანი შეადგინა, რაც ყველაზე მაღალი მაჩვენებელია ბოლო წლების განმავლობაში. 2022 წელს ქართველი და უცხოელი ვიზიტორების თანაფარდობა დაახლოებით 30/70%-ს შეადგენდა. 2023 წელს გაიზარდა ადგილობრივი ვიზიტორების რაოდენობა და თანაფარდობამ დაახლოებით 36/64% შეადგინა.

აქტიური ტურისტული სეზონი არის გვიანი ზაფხულიდან შემოდგომამდე, ივნისსა და აგვისტოში ყველაზე მეტი ვიზიტორთა რაოდენობით. ყველაზე ცოტა ვიზიტორი ფიქსირდება ზამთარში. ეკოტურისტული ბილიკები ღიაა მთელი წლის მანძილზე.

3.2.2 ისტორიულ-კულტურული ობიექტები, ძირითადი დაინტერესებული მხარეები, განვითარების პერსპექტივები

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიების შემოგარენი მდიდარია ისტორიული და კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლებით. განსახილველი ბუნების ძეგლების სიახლოვეს როგორც მარტვილის, ასევე ხონის მუნიციპალიტეტების ტერიტორიაზე ვიზიტორებს შეუძლიათ ნახონ ძველი ნასახლარები, ეკლესიები, ციხე-სიმაგრეები, არქეოლოგიური ობიექტები, ძველი ხიდები და სხვა.

მარტვილის მუნიციპალიტეტში, ბაღდის კანიონის ბუნების ძეგლის სიახლოვეს აღსანიშნავია ბაღდის მამათა მონასტერი და ღვთისმშობლის სახელობის ეკლესია (XVII ს). სოფელ თამაკონში მდებარეობს თამაკონის ციხე, სადაც გაირჩევა ორი სამშენებლო ფენა - განვითარებული და გვიანი შუა საუკუნეების. ნაზოდელავოს ბუნების ძეგლის სიახლოვეს, სოფ. ნოდას შემადგენელ ადგილზე მდებარეობს XVI-XVII საუკუნეების ციხე-სიმაგრე. ნაგებობას 2015 და 2019 წლებში ჩაუტარდა სარეაბილიტაციო სამუშაოები და ამჟამად აღდგენილია. სოფელ აბედათში მდებარეობს აბედათის ციხე, სადაც უძველესი ფენა კი IV-VI საუკუნეებით თარიღდება. ქალაქ მარტვილის ცენტრის მახლობლად უნდა აღინიშნოს სამონასტრო კომპლექსი, რომელიც მარტვილის და ბაღდის კანიონების ვიზიტორთათვის ერთ-ერთ საინტერესო ადგილს წარმოადგენს.

არანაკლებ მრავალფეროვანია ხონის მუნიციპალიტეტის ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლები. მათ შორის აღსანიშნავია სოფ. გორდში არსებული წმ. გიორგის (XIX ს), წმ. ნინოს (XVIII ს), და მთავარანგელოზთა (X-XI სს) ეკლესიები ეკლესიები. სოფლის სიახლოვეს ასევე მდებარეობს დასავლეთ საქართველოს ისტორიული ციხესიმაგრე, ეგრისის სამეფოს მნიშვნელოვანი თავდაცვითი ნაგებობა - უქიმერიონის ციხე-სიმაგრე. ამ ციხე-სიმაგრის ფარგლებში განხორციელებულია კომპლექსური არქეოლოგიური გათხრები. ციხეს აქვს 3 სათვალთვალ კოშკი.

მდ. ოკაცეს ხეობაში აღსანიშნავია ე.წ. კინჩხაფერდის ნაქალაქარი, სადაც სხვადასხვა არტეფაქტებია აღმოჩენილი. ამავე არეალში (სოფ. კინჩხაში) მდებარეობს ელიას გამოქვაბული, სადაც არსებობს სპილენძის ძველი მადარო. ასევე არსებობს ძველი ეკლესია, რომლის ქვეშ გამოვლენილია ძველი აკლდამები.

მოსახლეობის გამოკითხვის მიხედვით ხშირია, როდესაც ზოგიერთ სოფელში, მიწის ნაკვეთების დამუშავების პროცესში პოულობენ არქეოლოგიურ ნაშთებს (ბრინჯაოს ნივთებს და სხვ.)

გარდა მატერიალური ისტორიულ-კულტურული ობიექტებისა, უნდა აღინიშნოს ტრადიციები და სამხარეულო, რაც ასევე მიმზიდველია ადგილობრივი და უცხოელი ვიზიტორებისთვის. მიმდებარე თემების მაცხოვრებლები ვიზიტორებს ღამის გათევის მომსახურებასთან ერთად სთავაზობს ტრადიციულ კერძებს და სხვადასხვა ადგილობრივ პროდუქტებს (მათ შორის ხელნაკეთ ნივთებს).

არსებული მდგომარეობიდან გამომდინარე დაცული ტერიტორიების სიახლოვეს ისტორიულ-კულტურული ტურიზმის განვითარების საკმაოდ კარგი პერსპექტივები არსებობს. ეს მიმართულება ვიზიტორებისთვის შეთავაზებული კომპლექსური ეკოტურისტული სერვისების ერთ-ერთი საინტერესო კომპონენტი შეიძლება გახდეს.

კულტურული ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობისთვის რეკომენდებულია:

- მჭიდრო თანამშრომლობა საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნულ სააგენტოსთან და საქართველოს საპატრიარქოსთან არსებული ისტორიულ-კულტურული ობიექტების რესტავრაციის გადაწყვეტილების მიღების პროცესში;
- ისტორიულ-კულტურული ობიექტების სიახლოვეს ინფრასტრუქტურის (მათ შორის ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის) განვითარების ხელშეწყობა (გზები, ბილიკები, ბილიკებზე საინფორმაციო დაფები და ა.შ.). ამ თვალსაზრისით მჭიდრო თანამშრომლობა ადგილობრივ ხელისუფლებასთან, რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროსთან, მობილური ქსელის ოპერატორებთან და სხვა;
- საინფორმაციო კამპანიის უზრუნველყოფა, როგორც ისტორიულ-კულტურული ძეგლების პოპულარიზაციის, ასევე ვანდალიზმის პრევენციის მიზნით. შესაბამისი საინფორმაციო ბეჭდური მასალის მომზადება და ვიზიტორთა ცენტრებში განთავსება.

ძირითადი დაინტერესებული მხარეები:

- დაცული ტერიტორიების სააგენტო;
- მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია;
- ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია;
- საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტო;
- საქართველოს საპატრიარქო;
- ადგილობრივი ხელისუფლება;
- ადგილობრივი მოსახლეობა, როგორც პერსპექტიული ტურისტული მომსახურების მომწოდებლები;
- ვიზიტორები.

3.2.3 ტურისტული და რეკრეაციული ობიექტები, განვითარების პერსპექტივები, არსებული მოსარგებლეები და სხვა დაინტერესებული მხარეები

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიების მიმდებარედ არსებულ დასახლებულ პუნქტებში ბოლო პერიოდში მნიშვნელოვნად განვითარდა ტურისტული და რეკრეაციული ობიექტები. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მარტვილის, ბაღდის და ოკაცეს კანიონების მიმდებარედ, სოფლებში ბაღდა, გაჭედილი, გორდი და სხვა არსებული მცირე ზომის საოჯახო ტიპის სასტუმროების და კვების ობიექტების სიმრავლე.

ტურისტულ-რეკრეაციული ობიექტები განვითარებულია დაცული ტერიტორიების საზღვრებს გარეთ, მიმდებარე დასახლებულ პუნქტებში. ასეთი ობიექტებიდან დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის ფინანსურ-ეკონომიკური სარგებელი პრაქტიკულად არ არსებობს. საკუთრივ

ადგილობრივი ბიზნესი კი, როგორცაა სასტუმროები, კვების ობიექტები და სხვა მნიშვნელოვან სარგებელს იღებენ დაცულ ტერიტორიებთან მათი გეოგრაფიული ადგილმდებარეობის და კომერციული ურთიერთობის შედეგად მიღებული გაყიდვებით.

დაცული ტერიტორიის ეფექტური მართვისთვის საჭირო ხარჯების მზარდი ტენდენციიდან გამომდინარე მსოფლიოს არაერთი ქვეყანა მიმართავს კერძო სექტორთან აქტიური თანამშრომლობის სტრატეგიას, რაც ორმხრივი სარგებლის მომტანია. მათ შორის ხდება კერძო ტურისტულ-რეკრეაციული ობიექტების განვითარება დაცული ტერიტორიების საზღვრებში, ლიცენზიის ან შესაბამისი საიჯარო ხელშეკრულებების საფუძველზე. ესეთი მიდგომა საშუალებას აძლევს კერძო კომპანიებს განახორციელონ კომერციული ოპერაციები დაცულ ტერიტორიაზე, ხოლო დაცული ტერიტორიის ადმინისტრაციამ მიიღოს პირდაპირი ფინანსური სარგებელი ბიზნესიდან.

შემოთავაზებულია, რომ ტურისტული და რეკრეაციული ობიექტების შემდგომი განვითარება მოხდეს კერძო სექტორთან აქტიური თანამშრომლობით. თუმცა საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკიდან გამომდინარე აუცილებელი მოთხოვნაა, რომ კავშირი კერძო ტურისტულ-რეკრეაციული ობიექტების შემოსავალსა და დაცული ტერიტორიების კონსერვაციული მიზნების მიღწევას შორის იყოს ძალიან მჭიდრო. აღსანიშნავია, რომ სათანადო დაგეგმვისა და მართვის პირობებში მსგავსი საიჯარო ხელშეკრულებები ხელს უწყობს კერძო სექტორის მოთხოვნების დაბალანსებას დაცულ ტერიტორიებზე განვითარებისთვის და შეზღუდული რაოდენობის კონტროლირებად ბიზნეს-საქმიანობას.

კერძო სექტორთან თანამშრომლობით ტურისტული და რეკრეაციული ობიექტების განვითარება შესაძლებელია როგორც ტურისტებისთვის ტრადიციულ და პოპულარულ ლოკაციებზე, ასევე პერიფერიულ ადგილებში, რომელთა ცნობადობა არ არის მაღალი, თუმცა არსებული და დაგეგმილი ტურისტული ინფრასტრუქტურა (მაგ. ტურისტული ბილიკების ქსელი) სასარგებლო განლაგებაში იმყოფება მათთან.

საერთო ჯამში შეიძლება ითქვას, რომ განსახილველი დაცული ტერიტორიების ტურისტული და ადმინისტრაციული ინფრასტრუქტურა საკმაოდ განვითარებულია, მათი ტექნიკური მდგომარეობა დამაკმაყოფილებელი. თუმცა გამოწვევად მაინც რჩება რიგი საკითხები, ერთ-ერთი ეს არის ცნობად და პოპულარულ ლოკაციებზე ტურისტული წნეხის მაღალი რისკები. ვიზიტორთა მზარდი ტენდენციის ფონზე მნიშვნელოვანია ვიზიტორების, ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარებისა და ბუნებრივი რესურსების ეფექტური მართვის იმ მოდელის შეთავაზება, რომლის მიხედვითაც ტურისტები შეძლებისდაგვარად გადანაწილებულნი იქნებიან სხვადასხვა ეკოტურისტულ ლოკაციებზე.

ახალი ტურისტულ-რეკრეაციული ობიექტების შესახებ შემოთავაზებები აღწერილია წინამდებარე დოკუმენტის სარეკომენდაციო ნაწილში (პარაგრაფი 4).

ძირითადი დაინტერესებული მხარეები:

- დაცული ტერიტორიების სააგენტო;
- მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია;
- ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია;
- კერძო ბიზნესი;
- ადგილობრივი ხელისუფლება;
- ადგილობრივი მოსახლეობა;
- ვიზიტორები.

3.2.4 ტრადიციული საქმიანობებით და ბუნებრივი რესურსებით მდგრადი სარგებლობის პოტენციალი, განვითარების პერსპექტივები, დაინტერესებული მხარეები

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიების მიმდებარედ არსებულ დასახლებული პუნქტების ტრადიციული საქმიანობებიდან აღსანიშნავია სოფლის მეურნეობა (ძირითადად მეცხოველეობა), მათ შორის მარტვილის მუნიციპალიტეტის ზოგიერთ სოფელში მისდევენ მევენახეობას. უნდა აღინიშნოს აღინიშნოს სხვადასხვა საკვები პროდუქტების (მათ შორის აღსანიშნავია თაფლი და მისი მეორადი ნაწარმი) და ხელნაკეთი ნივთების (მათ შორის ქსოვა, ხეზე კვეთა და სხვა) დამზადების ტრადიცია.

სოფელ გორდში არსებობს ე.წ. „საწურბელას ტბა“, სადაც ადგილობრივი მოსახლეობა მოიპოვებდა წურბელებს სამკურნალო მიზნით. დღეისათვის ტბის ნაწილი დამშრალია. თუმცა მიუხედავად ამისა, მოსახლეობის ნაწილის მიერ კვლავ აქტუალურია ეს საქმიანობა.

სოფლებში გორდი, ბალდა, ნოღა, კურზუ და სხვა მოიპოვებენ ტყის არამერქნულ პროდუქტებს, როგორცაა მაცვალი, ჯონჯოლი, ტყის მსხალი და სხვა, რითაც ადგილობრივი მოსახლეობა ამზადებს სხვადასხვა სასმელს და საკვებს.

მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს წყლის რესურსებს. ასხის კარსტული მასივი წარმოადგენს მარტვილისა და ხონის მუნიციპალიტეტების არაერთი სოფლის სასმელი წყლით მომარაგების მთავარ რესურსს. მცირე მდინარეები ასევე გამოიყენება სხვადასხვა სამეურნეო დანიშნულებით, მათ შორის თევზსაშენი მეურნეობებისთვის, მცირე წისქვილებისთვის და სხვა.

ტრადიციული საქმიანობების პოპულარიზაციისა და ამავე დროს ბუნებრივი რესურსებით მდგრადი სარგებლობის პოტენციალის ზრდისთვის მნიშვნელოვანია მჭიდრო თანამშრომლობა ადგილობრივ ხელისუფლებასთან, არასამთავრობო ორგანიზაციებთან, მოსახლეობასთან და სახელმწიფო უწყებებთან. შესაბამისი საინფორმაციო კამპანიის წარმოება და მოსახლეობის დატრენინგება. შესაძლებელია ზოგიერთი ტრადიციული საქმიანობის ეკოტურისტული სერვისის სახით ვიზიტორებისთვის შეთავაზება (ხელნაკეთი ნივთების გამოფენა-გაყიდვების ორგანიზება, ტურების დაგეგმვა ტყის არამერქნული რესურსების შეგროვების მიზნით და ა.შ.).

ძირითადი დაინტერესებული მხარეები:

- დაცული ტერიტორიების სააგენტო;
- მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია;
- არასამთავრობო ორგანიზაციები;
- ადგილობრივი ხელისუფლება;
- ადგილობრივი ბიზნესი;
- ადგილობრივი მოსახლეობა და ფერმერები;
- ვიზიტორები.

3.2.5 ეკოსისტემური სერვისები, დაინტერესებული მხარეები და განვითარების პერსპექტივები

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიები მოქცეულია კავკასიონის სამხრეთი კალთის კირქვული ზოლის ერთ-ერთი ყველაზე ვრცელი - ასხის კარსტული მასივის საზღვრებში. ეს მსხვილი გეომორფოლოგიური ელემენტი წარმოადგენს დასავლეთ საქართველოს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ეკოსისტემური სერვისის მიმწოდებელს, პირველ რიგში როგორც მიწისქვეშა წყლის რესურსის მნიშვნელოვანი წყარო.

ასხის მასივის სამხრეთ ფერდობი მაღალღირებული ბუნებრივ-ლანდშაფტური კომპონენტების წყალობით სხვა სახის ეკოსისტემური სერვისების მნიშვნელოვან მომწოდებელსაც წარმოადგენს ადგილობრივი მოსახლეობისთვის (მაგ. საკვები, შეშა, არამერქნული ტყის პროდუქტები და

სხვა). აუცილებელია აღინიშნოს დაცული ტერიტორიების როლი ბიომრავალფეროვნების ენდემური და საერთაშორისო კონვენციებით დაცული კომპონენტების კონსერვაციის თვალსაზრისით.

განსახილველი დაცული ტერიტორიები, იმერეთის მღვიმეების დაცულ ტერიტორიებთან ერთად არამატერიალური (მათ შორის კულტურული, საგანმანათლებლო, შემოქმედებითი სფერო) მომსახურების მიწოდების შესაძლებლობასაც ქმნის. მათ შორის გამოკვეთილია შემდეგი სფეროების განვითარების პერსპექტივები: აქ არსებული მრავალი კარსტული გამოქვაბული და მღვიმე შესაძლებელია გახდეს სხვადასხვა მიმართულების სამეცნიერო ნაშრომების საკვლევი ბაზა (მათ შორის ზოოლოგიური, სპელეოლოგიური, გეოლოგიური და სხვა მიმართულებით). საგანმანათლებლო-სამეცნიერო ტურების პრაქტიკა არსებობს და კიდევ უფრო განვითარება შესაძლებელია ოკაცეს კანიონის მიმდებარე არეალში, სადაც იურული პერიოდის მაკროფაუნით მდიდარი შრეებია გამოვლენილი.

ეკოსისტემური სერვისებით სარგებლობის შესაძლებლობა პირდაპირ კავშირშია ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარებასთან, ვიზიტორებში და მოსახლეობაში ცნობიერების ამაღლებასთან, ბუნებრივი რესურსებით მდგრად სარგებლობასთან; ტრადიციული საქმიანობების ხელშეწყობასთან და ა.შ. თუმცა ეს ყველაფერი აუცილებელია მოხდეს კონსერვაციის პრინციპების საერთაშორისო სტანდარტებით დაცვით.

ძირითადი დაინტერესებული მხარეები:

- დაცული ტერიტორიების სააგენტო;
- მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია;
- განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო;
- საგანმანათლებლო დაწესებულებები;
- ადგილობრივი ხელისუფლება;
- მოსახლეობა (არამარტო ადგილობრივი);
- ვიზიტორები და სხვა.

3.2.6 ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალის განვითარების პერსპექტივები

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიების ეკოტურიზმის არსებული მიმართულებები დაკავშირებულია ველური ბუნების, ტყის ეკოსისტემის, მდიდარი ბიომრავალფეროვნების, გეოლოგიური პირობების და რელიეფის თავისებურებების, ისტორიისა და კულტურის ერთობლიობასთან, რაც იზიდავს სხვადასხვა ეროვნების, ასაკისა და ინტერესის მქონე ვიზიტორებს.

უნდა აღინიშნოს იმერეთის მღვიმეების დაცული ტერიტორიების სიახლოვე, რომელიც ასევე გამორჩეულია თავისი ლანდშაფტით და ვიზიტორების მაღალი დაინტერესებით. დაცული ტერიტორიების ურთიერთგანლაგება, ხელსაყრელი სატრანსპორტო და საფეხმავლო კავშირი ქმნის საკმაოდ კარგ რესურსს, ეროვნულ და გლობალურ დონეზე კომბინირებული ტურიზმის (სათავგადასავლო, სამეცნიერო-საგანმანათლებლო, კულტურული და ა.შ.) განვითარებისთვის.

ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალის გაძლიერება შესაძლებელია არსებული ეკოტურისტული ლოკაციების შენარჩუნება-განვითარების პარალელურად, ახალი ობიექტების მოწყობის გზით. რეკომენდებულია განვითარება მოხდეს კერძო სექტორთან აქტიური თანამშრომლობით, თუმცა დაცული ტერიტორიების კონსერვაციის პრინციპების მაქსიმალური დაცვით, ადგილობრივი მოსახლეობისა და ინვესტორების ინტერესების გათვალისწინებით. ესეთი მიდგომა ხელს უწყობს ეროვნული პარკის მენეჯმენტის ფულადი შემოსავლების პირდაპირ ზრდას, რაც ისევ დაცული ტერიტორიის კონსერვაციისკენ იქნება მიმართული.

დღეისათვის ტურისტული სეზონი მთლიანი წლის განმავლობაში გრძელდება. თუმცა ბოლო წლების სტატისტიკის მიხედვით ტურისტული დატვირთვა ძირითადად გაზაფხულიდან

შემოდგომის პერიოდზე მოდის. თავისი სიმაღლებრივი მდებარეობიდან გამომდინარე, ასევე რელიეფური და კლიმატური პირობების გათვალისწინებით არსებობს საკმაოდ კარგი პერსპექტივები, რომ აქტიური ტურისტული პერიოდი მთლიანი წლის განმავლობაში გაგრძელდეს და ამასთანავე ტურისტული ნაკადები შედარებით თანაბრად გადანაწილდეს სეზონზე. ამ მიზნის მიღწევა შესაძლებელია სისტემური მიდგომით, რაც მოიცავს სხვადასხვა მიმართულებას, მათ შორის ადგილობრივ ხელისუფლებასთან თანამშრომლობით შესაბამისი ინფრასტრუქტურული პროექტების ხელშეწყობა, მრავალფეროვანი სერვისების დანერგვა და მათი ტერიტორიული დივერსიფიცირება, მიზნობრივი მარკეტინგი და სხვა.

ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალის განვითარების რეკომენდაციები მოცემულია პარაგრაფში 4.

3.3 დაინტერესებულ მხარეებთან დისკუსიის შედეგები

შეხვედრები გაიმართა მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის წარმომადგენლებთან. ადმინისტრაციას მიეწოდა წინასწარი ინფორმაცია საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარებისათვის გენერალური გეგმის პროექტის მიზნებისა და ამოცანების, დაგეგმილი აქტივობების და სამომავლო საჯარო განხილვების შესახებ. თავის მხრივ ადმინისტრაციის წარმომადგენლების მიერ მოხდა არსებულ მდგომარეობასთან დაკავშირებით ინფორმაციის მოწოდება და ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარების შესახებ ხედვების გაზიარება.

მიზნობრივი შეხვედრა გაიმართა რეინჯერებთან. შეხვედრის დროს გაანალიზებული იქნა არსებული კარტოგრაფიული მასალა, წარსული გამოცდილება და იდეები. მათი დახმარებით მოხდა ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარებისთვის პერსპექტიული ადგილების მონახულება და არსებული მდგომარეობის შეფასება. მათთან უშუალო კონსულტაციების გზით შემუშავდა თითოეული ეკოტურისტული ლოკაციის განვითარების კონცეფცია.

საველე ინტერვიუების პროცესში გამოიკვეთა ადგილობრივი მოსახლეობის მოლოდინები. მოსახლეობა მიესალმება რეგიონში ეკოტურიზმის განვითარებას, თუმცა ეს უნდა მოხდეს ადგილობრივი გზების და საჯარო ინფრასტრუქტურის მოწესრიგების პარალელურად და ასევე მოსახლეობის ინტერესების გათვალისწინებით. მოსახლეობის აზრით ეკოტურიზმის განვითარების პროცესში, როგორც სარეაბილიტაციო-სამშენებლო ეტაპზე, ასევე ოპერირების პროცესში ადგილობრივი მოსახლეობის დასაქმებას პრიორიტეტი უნდა მიენიჭოს. კერძო ბიზნესთან ხელშეკრულებების გაფორმების შემთხვევაში ეს ვალდებულება მკაფიოდ უნდა გაიწეროს.

მოსახლეობას ამ ეტაპზე არ აქვთ ჩამოყალიბებული მკაფიო ხედვა მათ რა პირდაპირი სარგებელი შეიძლება მოუტანოს მსგავსი პროექტების განხორციელებამ. ამ მხრივ დისკუსიები გაიმართა ვიზიტორებისთვის სხვადასხვა სერვისების შეთავაზების (მაგ. სატრანსპორტო მომსახურება, სხვადასხვა ინვენტარის გაქირავება-გაყიდვა და ა.შ.) და ადგილობრივი ნატურალური ნაწარმის გაყიდვის შესაძლებლობასთან დაკავშირებით. პერსპექტივაში ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარების და დღეისათვის ნაკლებად პოპულარულ ადგილებში ვიზიტორთა დამატებითი ნაკადების მოზიდვის შემთხვევაში შესაძლებელია ადგილობრივებს ჰქონდეთ ამ მხრივ მეტი დაინტერესება.

დაინტერესებულ მხარეებთან დისკუსიის პროცესში გამოიკვეთა ბიზნესის დაინტერესება განავითარონ ტურისტულ-რეკრეაციული ინფრასტრუქტურა. შესაბამისად სათანადო დაგეგმარების პერობებში შემოთავაზებული ლოკაციების განვითარების პერსპექტივები საკმაოდ რეალისტურია და გრძელვადიან სარგებელზე იქნება გათვლილი. ეს სარგებელი მრავალმხრივი შეიძლება იყოს, როგორც დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციისთვის, ასევე ადგილობრივი ხელისუფლებისთვის და მოსახლეობისთვის.

„საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარებისათვის გენერალური გეგმების პროექტების“ მომზადების ფარგლებში შეხვედრებში მონაწილეობას იღებდნენ სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო, მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაცია და სხვა დაინტერესებული მხარეები.

4 სარეკომენდაციო ნაწილი - პერსპექტიული (საპროექტო) ეკოტურისტული ლოკაციები

4.1 საპროექტო არეალის სტრატეგიული განვითარების კონცეფცია

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიების საზღვრებში ან მათ მომიჯნავედ ეკოტურისტული თვალსაზრისით საინვესტიციოდ მიმზიდველი ლოკაციების (სამიზნე ტერიტორიების) იდენტიფიცირება, მათი განვითარების კონცეფციის შემუშავება და შესაბამისი რეკომენდაციების მომზადება, ასევე საბაზისო (კომპლექსური) ტურისტულ-რეკრეაციული და ამავე დროს დაცული ტერიტორიების ეფექტურად მართვისთვის საჭირო ინფრასტრუქტურის შექმნის კონცეფციის შეთავაზება. მნიშვნელოვანია, რომ შერჩეული ლოკაციების ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურა ადაპტირებული იყოს შშმ პირებზე. უზრუნველყოფილი უნდა იყოს შშმ პირების კომფორტული გადაადგილება შერჩეული ლოკაციების სხვადასხვა ზონაში და აქ გათვალისწინებულ სერვისებზე წვდომა მნიშვნელოვანი სირთულეების გარეშე.

პერსპექტიული (საპროექტო) ლოკაციების მონიშვნა განხორციელდა წინასწარ, საოფისე სამუშაოების პროცესში, დაინტერესებულ მხარეებთან კომუნიკაციის საფუძველზე. შემდგომში, საველე სამუშაოების საფუძველზე მოხდა აღნიშნული ტერიტორიების პერსპექტიულობის შეფასება, სხვადასხვა გარემო ფაქტორების გათვალისწინებით.

4.2 შეთავაზებული ეკოტურისტული ლოკაციები

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიებზე ეკოტურიზმის განვითარების მიზნით საინვესტიციოდ ხელსაყრელი ტერიტორიების მოძიება გარკვეულ სირთულეებთან არის დაკავშირებული. განხილვის საგანია ბუნების ძეგლები, რომლებიც ეროვნული მნიშვნელობის შედარებით მცირე ტერიტორიებია და სადაც იშვიათი, უნიკალური და მაღალი ესთეტიკური მახასიათებლების მქონე კომპაქტური ეკოსისტემებია წარმოდგენილი.

აქედან გამომდინარე საინვესტიციოდ ხელსაყრელი ტერიტორიების მოძიების პროცესში მთავარი გამოწვევაა სივრცითი დაგეგმარებისთვის აუცილებელი ფართობის მქონე მიწის რესურსების სიმცირე. მითუმეტეს იმ პირობებში, როდესაც ძირითად პერსპექტიულ ლოკაციებზე (როგორიცაა მარტვილის, ბაღდის, ოკაცეს კანიონები და ოკაცეს ჩანჩქერი) ეკოტურისტული სერვისები უკვე საკმაოდ განვითარებულია და კონკრეტულად ამ ლოკაციებზე ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარებისთვის დამატებითი რესურსები პრაქტიკულად შეზღუდულია.

მეორე გასათვალისწინებელი საკითხი, რაც საინვესტიციოდ ხელსაყრელი ტერიტორიების მოძიებას და ამ თვალსაზრისით გარკვეულ შეზღუდვებს უკავშირდება, ეს არის მისასვლელი გზების და სხვა საჭირო კომუნიკაციების განვითარების არსებული მდგომარეობა.

პერსპექტიული ეკოტურისტული ლოკაციების შერჩევისას მნიშვნელოვან ფაქტორებად ჩაითვალა ადგილობრივ სოციალურ-ეკონომიკური პირობები, ბუნებრივი გარემოს და კულტურული მემკვიდრეობის დაზიანების რისკები, აქ არსებულ ტურისტულ ინფრასტრუქტურასთან, ვიზიტორებისთვის ცნობად და საინტერესო ლოკაციებთან და ღირსესანიშნაობებთან ხელსაყრელი განლაგება და ა.შ.

სამიზნე ტერიტორიების შერჩევის ძირითადი კრიტერიუმების აღწერა მოცემულია ცხრილში 4.2.1. ხაზგასასმელია, რომ ცხრილში მოცემული კრიტერიუმები წარმოდგენილია ზოგადი შეფასების და საველე სამუშაოების საფუძველზე.

ცხრილი 4.2.1. სამიზნე ტერიტორიების შერჩევის კრიტერიუმები

კრიტერიუმი	კრიტერიუმის დახასიათება
სამიზნე ტერიტორიის ადგილმდებარეობა და განლაგება:	• ლოკაცია, რომელიც მოქცეულია დაცული ტერიტორიების საზღვრებში ან წარმოადგენს ადგილობრივი ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებულ ტერიტორიას; • ლოკაცია, საიდანაც მეტ-ნაკლებად თანაბრად არის ხელმისაწვდომი არსებული ტურისტული ღირსშესანიშნაობები; • არსებულ საგზაო ინფრასტრუქტურასთან, არსებულ და პოტენციურ ბილიკებთან ხელსაყრელი განლაგება; • ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლებთან ხელსაყრელი განლაგება; • მომიჯნავე სხვა რეკრეაციულ და საკურორტო ადგილებთან ხელსაყრელი განლაგება; • წყლის რესურსებზე და ელექტროენერგიაზე მეტ-ნაკლები ხელმისაწვდომობა; • დასახლებულ პუნქტებთან ხელსაყრელი განლაგება; • ეკოტურისტული თვალსაზრისით უკვე არსებულ პოპულარულ ადგილებთან ისეთი განლაგება, რომ მიღწევადი იყოს ტურისტული ნაკადების დივერსიფიცირება და არსებულ ლოკაციებზე ნეგატიური წნეხის შერბილება;
რელიეფი და ფართობი	• საჭირო ფართობი სივრცითი განვითარებისთვის; • მეტ-ნაკლებად ხელმისაწვდომი რელიეფი ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარებისთვის, მინიმალური სირთულეები მშენებლობასთან დაკავშირებით;
ბუნებრივი გარემოს სპეციფიკა	• მდგრადი საინჟინრო-გეოლოგიური პირობები. მეწყრული, ეროზიული, ღვარცოფული, ასევე კარსტული პროცესების გათვალისწინება; • მეტ-ნაკლებად ხელსაყრელი კლიმატურ-მეტეოროლოგიური პირობები; • პერსპექტივაში, სივრცითი განვითარების შედეგად გეოლოგიურ მდგრადობაზე მინიმალური ზემოქმედება.
ეკოლოგია და გარემოსდაცვითი რისკები	• მინიმალური ჩარევა ადგილობრივ ეკოსისტემაში, მაღალი კონსერვაციული ღირებულების მქონე ჰაბიტატების და განსაკუთრებულ დაცვას დაქვემდებარებული გარეულ ცხოველთა საბინადრო ადგილების მაქსიმალური შენარჩუნება. შესაბამისად პრიორიტეტის მინიჭება ადამიანის მიერ მეტ-ნაკლებად უკვე სახეცვლილი ადგილებისთვის; • ტურისტული ნაკადების სივრცითი დივერსიფიცირების და ამით ცნობად ლოკაციებზე წნეხის შემცირების შესაძლებლობა; • აუცილებელი ბუნებრივი რესურსების სიახლოვე და ამასთან ერთად ბუნებრივი რესურსების გამოყენების მინიმალური საჭიროება; • დამატებითი ინფრასტრუქტურის (მაგ. მისასვლელი გზები და ა.შ.) განვითარების ნაკლები საჭიროება; • ხანძრების განვითარების ნაკლები რისკები, ხანძრებზე ეფექტური რეაგირების შესაძლებლობა; • ხელსაყრელი გარემოება ნარჩენების მდგრადი მართვის თვალსაზრისით; • ხელსაყრელი პირობები წყალმომარაგება-წყალარინების მხრივ და ა.შ.
ადგილობრივი თემები	• მინიმალური გავლენა კერძო საკუთრებაზე და გარეშე ინვესტიორების მინიმალური კონკურენცია ადგილობრივ თემებთან; • დასახლებულ პუნქტებთან ხელსაყრელი განლაგება და მომიჯნავედ მაცხოვრებელი ადგილობრივებისთვის ეკონომიკური სარგებლის მიღების (საკუთარი პროდუქციის რეალიზაცია, კვების და მცირე ზომის სასტუმროების განვითარება და ა.შ.) თანაბარი შესაძლებლობა; • ინფრასტრუქტურული განვითარების ისეთი შესაძლებლობა, რომელიც მაქსიმალურად შეხამებული იქნება რეგიონის ისტორიულ-კულტურულ სპეციფიკურობასთან და ტრადიციებთან.
საინვესტიციო მიმზიდველობა	• მრავალფეროვანი ეკოტურისტული სერვისების განვითარების შესაძლებლობა; • ინტერესთა მინიმალური კონფლიქტი კერძო ბიზნესსა და ადგილობრივ მოსახლეობას შორის; • ადამიანურ და სხვა სახის რესურსებზე ხელმისაწვდომობა; • ტურისტულად აქტიური სეზონის მაქსიმალური ხანგრძლივობა.

სხვა.	საქართველოს ეკოტურიზმის სტრატეგიის ძირითად პრინციპებთან მაქსიმალური შესაბამისობა.
-------	---

ცხრილში მოცემული კრიტერიუმების შესაბამისად, საოფისე და საველე სამუშაოების საფუძველზე გამოვლენილი იქნა ის ძირითადი ტერიტორია - „ონიორე-ტობას“ ლოკაცია, რომელიც ძალზედ პერსპექტიულია ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარებისთვის.

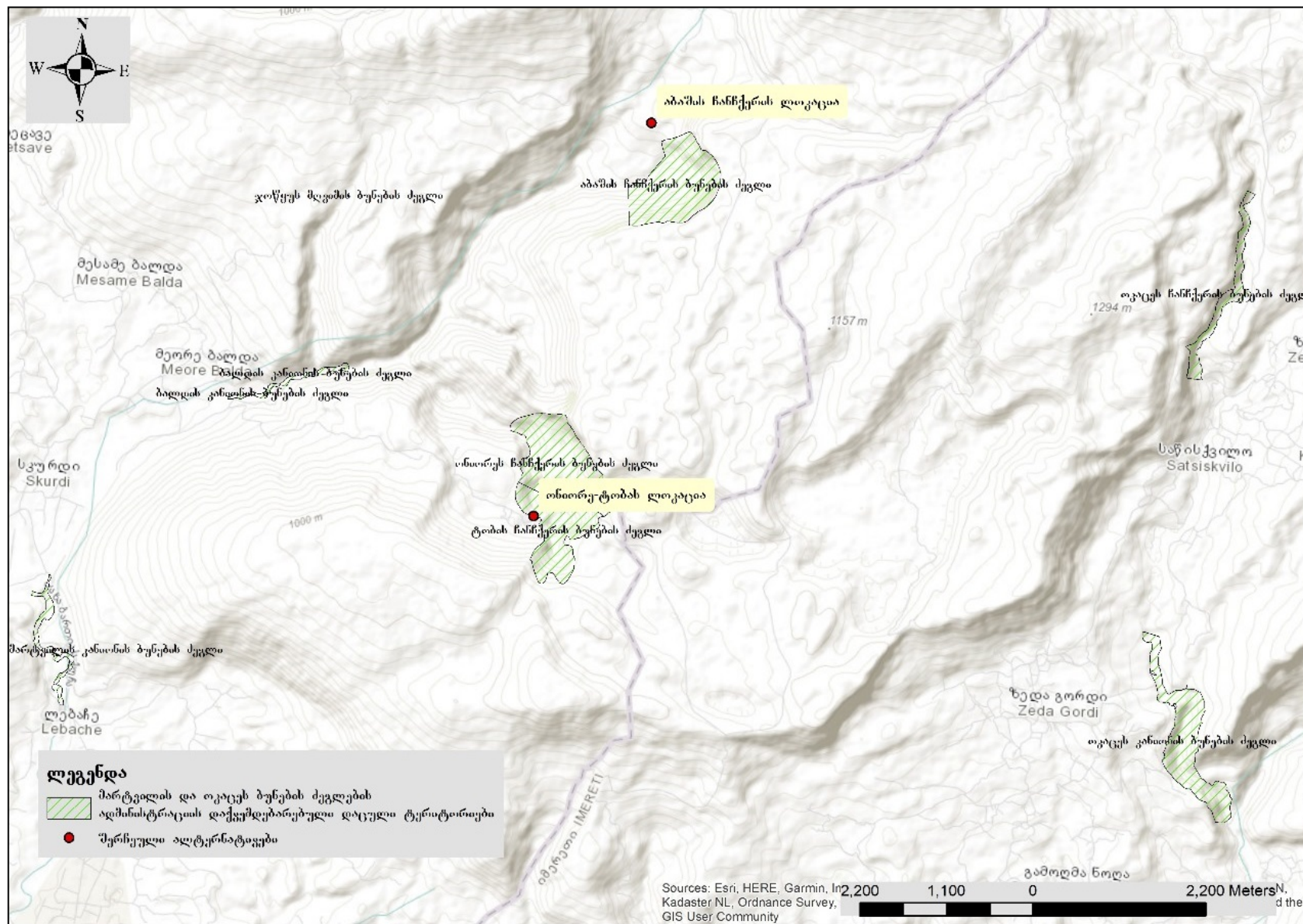
შერჩეულ ლოკაციაზე კონცეფტუალურად გამოიყო ოთხი ზონა, მათ შორის:

- ადმინისტრაციული ზონა, რომელიც ძირითადად განკუთვნილია დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის საჭიროებებისათვის და ვიზიტორთა ინფორმირებისთვის. ამ ზონაში შესაძლებელია საოფისე და საინფორმაციო-საგანმანათლებლო სივრცეების განვითარება, ასევე სხვადასხვა სერვისების დანერგვა, მათ შორის საველე აღჭურვილობის გაქირავება და ა.შ.
- სამშენებლო ზონა, რომელიც გამოყოფილია ძირითადად ღამის გასათევი და კვების ობიექტების ინფრასტრუქტურის შექმნისთვის;
- რეკრეაციული ზონა, სადაც მნიშვნელოვანი სამშენებლო სამუშაოების ჩატარება შეზღუდული უნდა იყოს და შემოიფარგლოს მხოლოდ მარტივი კონსტრუქციის ნაგებობებით. აქცენტი ძირითადად უნდა გაკეთდეს რეკრეაციული და მოსასვენებელი სივრცეების განვითარებაზე;
- სატრანსპორტო ზონა, რომელიც განკუთვნილი იქნება საპარკინგე სივრცეების განვითარებისთვის და ლოკაციის სხვა ზონების მიმართულებით ხელსაყრელი წვდომის უზრუნველსაყოფად.

საოფისე და საველე სამუშაოების დროს, გარდა ონიორე-ტობას ლოკაციისა განხილული იქნა სხვა ალტერნატიული ტერიტორიების მოძიების შესაძლებლობა მსგავსი ეკოტურისტული ცენტრების განვითარებისთვის. ერთ-ერთ ასეთ ადგილად ადგილობრივი ადმინისტრაციის მხრიდან შემოთავაზებული და შემდგომ სამუშაო ჯგუფის მიერ განხილული იყო აბაშის ჩანჩქერის ბუნების ძეგლის მიმდებარე ტერიტორია.

შემოთავაზებული ეკოტურისტული ლოკაციების ადგილმდებარეობები ნაჩვენებია ნახაზზე 4.2.1.

ნახაზი 4.2.1. შემოთავაზებული ეკოტურისტული ლოკაციების განლაგება

4.2.1 ონიორე-ტობას ლოკაცია

4.2.1.1 ადგილმდებარეობის აღწერა

ადგილმდებარეობა და ფართობი: მარტვილის მუნიციპალიტეტი, ტობის ჩანჩქერისა და არსენ ოქროჯანაშვილის მღვიმის სიახლოვეს. მიახლოებითი კოორდინატები (UTM WGS-84. Zone - T38): X – 290300; Y – 4705554; Z – 550-600.

ონიორე-ტობას ალტერნატიული ლოკაცია მდებარეობს ოთხი ბუნების ძეგლის სიახლოვეს. ესენია: ონიორეს ჩანჩქერის, ტობის პირველი მღვიმის, ტობის ჩანჩქერის და არსენ ოქროჯანაშვილის მღვიმის ბუნების ძეგლები. აღსანიშნავია, რომ შერჩეული ლოკაციის ნაწილი არ მდებარეობს დაცული ტერიტორიების ოფიციალურ საზღვრებში, თუმცა მოიცავს ადგილობრივი ადმინისტრაციის სარგებლობაში არსებულ ტერიტორიის.

დამაკმაყოფილებელი რელიეფის და მცენარეული საფარის დაფარულობის შედარებით დაბალი სიხშირის გათვალისწინებით ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარება შესაძლებელია ადგილობრივ ეკოსისტემაში მინიმალური ჩარევით. პერსპექტიული ტურისტული ლოკაციის საერთო ფართობი დაახლოებით 1,0 ჰა-ს შეადგენს.

შემოთავაზებული კონცეფციით ამ ლოკაციაზე გამოყოფილია ორი დამოუკიდებელი უბანი: მათ შორის დასავლეთ უბანი, სადაც შესაძლებელია ადმინისტრაციული და რეკრეაციული ზონების განვითარება და აღმოსავლეთი უბანი (მიახლოებითი კოორდინატები: X – 290600; Y – 4705551), სადაც შესაძლებელია ღამის გასათევი და შესაბამისი დამხმარე ინფრასტრუქტურის და მოწყობა მცირე ზომის კოტეჯების სახით.

რელიეფი და გეოლოგიური პირობები: შერჩეული ლოკაცია მიმდებარე არეალისგან გამორჩეულია თავისი შედარებით წყნარი რელიეფით და დამაკმაყოფილებელი გეოლოგიური პირობებით. ლოკაციის შემოგარენისთვის დამახასიათებელია ქვედა მთის კარსტული რელიეფი, ციცაბო და საშუალო დახრილობის, ზოგან დამრეცი ფერდობებით. კირქვების გავრცელების არეალებში წარმოდგენილია ღრმა ხეობები ციცაბო ფერდობებით, რომელთათვისაც დამახასიათებელია ინტენსიური შლა და კლდეზვავები, რასაც ხელს უწყობს ზედაპირის დიდი დახრილობა და დანაწევრებული კირქვები. გეოლოგიური თვალსაზრისით წარმოდგენილია ზედა იურული, ნაწილობრივ ცარცული და მესამეული თაბაშირიანი თიხები, ქვიშაქვები, კირქვები. ამ ზონაში დაკარსტვა, სიბრტყითი და სიღრმითი ეროზია, მეწყერები.

ჰაბიტატები და მცენარეული საფარი:

შემოთავაზებული ტურისტული ლოკაცია მოქცეულია ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიის - „სამეგრელო 2“ საზღვრებში. მიმდებარე არეალში დომინანტური ადგილი უჭირავს ტყის ტიპის ჰაბიტატებს, მათ შორის: G1.A1 - მუხის -იფანის - რცხილის ტყე ეუტროფულ და მეზოტროფულ ნიადაგებზე, G1.A4 - ხეებისა და ფერდობების ტყე, ზოგან G1.6 - წიფლნარი ტყე. ასევე გავრცელებულია კირქვული სუბსტატისათვის დამახასიათებელი

მცენარეები. გვხვდება ბზის, თაგვისარას, შქერის და სხვა კოლხური ელემენტების არსებობა. უშუალოდ შერჩეული ლოკაციის ფარგლებში მაღალი ღირებულების ჰაბიტატები და სახეობები არ არის წარმოდგენილი. აღინიშნება ადამიანის ანთროპოგენული გავლენის კვალიც.

ცხოველთა სახეობები და საბინადრო ადგილები: ტერიტორიის დათვალიერების შედეგად ცხოველთა მნიშვნელოვანი სახეობების კონცენტრაციის ან მათი მუდმივი საბინადრო ადგილები არ დაფიქსირებულა. განსაკუთრებული ყურადღება გამახვილდა ხელფრთიანების კოლონიების გამოვლენაზე, თუმცა უშუალოდ საკვლევ ლოკაციაზე ასეთი სახეობების სიმრავლე არ დაფიქსირებულა. თუმცა ჰაბიტატის სპეციფიკიდან გამომდინარე აქ შეიძლება მოხვდეს რეგიონში მობინადრე მაღალღირებული სახეობები, თუმცა ტერიტორიის ძირითადი ვიზიტორები ტყის მცირე ზომის ფრინველები არიან.

არსებული კომუნიკაციები: კომუნიკაციების განვითარების შესაძლებლობა საკმაოდ შეზღუდულია. ტერიტორიამდე მიდის გრუნტის გზა (სოფ. ბაღდის მხრიდან), სადაც გადაადგილება შესაძლებელია ავტომობილებით. წყალმომარაგებისთვის შესაძლებელია გამოყენებული იქნეს მიმდებარედ არსებული წყაროს წყალი, მათი დაკაპტაჟების გზით. სამეურნეო-ფეკალური წყლების შეგროვებისთვის ყველაზე მისაღები ალტერნატივაა სეპტიკური ამოსანიჩხი ორმოების ან ბიოტუალეტების გამოყენება. ელექტრომომარაგებით უზრუნველყოფა შესაძლებელია სოფ. ბაღდიდან, თუმცა უკეთესი ალტერნატივაა მზის პანელების გამოყენება.

ტურისტული ფონი: განსახილველი ლოკაცია არ არის ისეთივე პოპულარული და ტურისტულად დატვირთული, როგორც მის დასავლეთით და აღმოსავლეთით მდებარე ბუნების ძეგლების მიმდებარე ადგილები, როგორცაა ბაღდის, მარტვილის, ოკაცეს კანიონების და ოკაცეს ჩანჩქერის ბუნების ძეგლები. თუმცა აღსანიშნავია, რომ ეს ლოკაცია მდებარეობს ოთხი სხვა, საკმაოდ მაღალი პოტენციალის მქონე ბუნების ძეგლების სიახლოვეს და შესაბამისად ვიზიტორები ხშირად სტუმრობენ აღნიშნულ არეალს. აღსანიშნავია, რომ მიმდებარე ტერიტორიაზე კერძო ინვესტიციით მოწყობილია მცირე ზომის ტურისტული ინფრასტრუქტურა - სახელწოდებით ვაკოს ქოხი (Vako's Huts), რომელიც ვიზიტორებს სთავაზობს ტრადიციული სამზარეულოს დაგემოვნებას. დღეისათვის ეს ობიექტი ფუნქციონირებს მინიმალური დატვირთვით.

4.2.1.2 დადებითი და უარყოფითი ფაქტორების ანალიზი

ლოკაციის დადებითი ფაქტორებიდან აღსანიშნავია მისი ადგილმდებარეობა. იგი ხელსაყრელ განლაგებაში იმყოფება განახლებულ ტურისტულ ბილიკებთან და მაქსიმალურად თანაბრად არის ხელმისაწვდომი სხვა ბუნების ძეგლები და მათ ფარგლებში დღეისათვის უკვე განვითარებული ეკოტურისტული სერვისები. ამასთანავე ლოკაციის სიახლოვეს მდებარეობს ონიორეს ჩანჩქერის, ტობის პირველი მღვიმის, ტობის ჩანჩქერისა და არსენ ოქროჯანაშვილის ბუნების ძეგლები, რაც მნიშვნელოვან ეკოტურისტული ღირებულებას სძენს ამ ადგილს.

ტერიტორიის ფართობი და რელიეფი საშუალებას იძლევა შემოთავაზებული იქნეს ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარების სხვადასხვა ვარიანტი. დამაკმაყოფილებელია გეოლოგიური პირობები და არ აღინიშნება საშიში პროცესების

განვითარების ნიშნები. სიმაღლებრივი მდებარეობის და კლიმატური პირობების გათვალისწინებით შესაძლებელია აქტიური ტურისტული სეზონის მაქსიმალურად გახანგრძლივება.

ეკოტურისტული ლოკაციის განვითარების გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში ძირითადი გასათვალისწინებელი საკითხებია შემდეგი:

მიუხედავად იმისა, რომ ტერიტორიაზე ლანდშაფტი გარკვეულწილად სახეცვლილია, საჭიროა ბიოლოგიური გარემოს ცალკეულ კომპონენტებზე მოსალოდნელი ზემოქმედების გათვალისწინება. წინასაპროექტო ეტაპზე უნდა მოხდეს ბიოლოგიური გარემოს დეტალური შეფასება და შესაბამისი შერბილების ღონისძიებების შემუშავება მშენებლობა-ექსპლუატაციის ეტაპისთვის. შერბილების ღონისძიებები ასევე უნდა ითვალისწინებდეს ისეთ ოპტიმალურ საპროექტო გადაწყვეტებს, როგორიცაა ეკომეგობრული განათების სისტემების გამოყენება, ელექტრომომარაგების, წყალმომარაგება-წყალარინების პრობლემის გადაჭრის საუკეთესო გზები და ა.შ. გათვალისწინებული უნდა იყოს ცხოველთა მნიშვნელოვანი საბინადრო ადგილების (მათ შორის ხელფრთიანების კოლონიები და სხვა) არსებობის და საჭიროების შემთხვევაში შესაბამისი საკომპენსაციო ღონისძიებების გატარების საკითხი.

გამოკითხვით დასტურდება ადგილობრივი მოსახლეობის მაღალი ინტერესი და დადებითი განწყობა აღნიშნულ ლოკაციაზე ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარებასთან დაკავშირებით. მიუხედავად ამისა მხედველობაში მისაღებია გარკვეული სოციალური საკითხები. მათ შორის უნდა აღინიშნოს ის გარემოება, რომ მიმდებარედ მდებარეობს მცირე ზომის ტურისტული ინფრასტრუქტურა - სახელწოდებით ვაკოს ქოხი (Vako's Huts), რომელიც კერძო საკუთრებაშია. ლოკაციაზე ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარების გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში აუცილებელი იქნება მოსახლეობის მაქსიმალური ჩართულობის უზრუნველყოფა ამ პროცესში.

სხვა შემზღუდველი ფაქტორებიდან აღსანიშნავია მისასვლელი საავტომობილო გზის მდგომარეობა, სირთულეები კომუნიკაციების განვითარების მხრივ.

4.2.1.3 საპროექტო არეალის რეკომენდირებული ტურისტულ-რეკრეაციული განვითარების ზონირება

კონცეფტუალურად შერჩეულ ლოკაციაზე გამოიყო 4 ზონა (ტურისტულ-რეკრეაციული განვითარების ზონირების კონცეფცია იხილეთ ქვემოთ მოყვანილ რუკაზე):

- სამშენებლო ზონა, მიახლოებითი ფართობით: 0,15 ჰა;
- ადმინისტრაციული ზონა, მიახლოებითი ფართობით: 0,36 ჰა;
- რეკრეაციული ზონა, მიახლოებითი ფართობით: 0,41 ჰა;
- სატრანსპორტო ზონა, მიახლოებითი ფართობით: 0,12 ჰა.

სამშენებლო ზონა - ეს ზონა შერჩეული იქნა ლოკაციის აღმოსავლეთ ნაწილში, განცალკევებულ უბანზე. სამშენებლო ზონა მოიცავს საერთო ფართობის დაახლოებით 15%-ს, სადაც ნაკლებად არის გავრცელებული ხე-მცენარეები, ვიზუალური შეფასებით ნაკლებია გეოდინამიკური საფრთხეების გავლენა ტერიტორიებზე. შერჩეული ტერიტორიის ფარგლებში შესაძლებელია მოეწყოს შემდეგი ინფრასტრუქტურა:

- მცირე ზომის კოტეჯები;
- ფანჩატურები;
- საცეცხლურები;
- საზოგადოებრივი ინფრასტრუქტურა (მოსასვენებელი, საკვები სივრცე და ა.შ.).

ადმინისტრაციული ზონა - მოიცავს საერთო ფართობის 36%. აღნიშნულ ზონაში შესაძლებელია მოეწყოს:

- საინფორმაციო სივრცე;

- ღამის გასათევი ადგილი სხვადასხვა სამეცნიერო და საგანმანათლებლო ჯგუფებისთვის;
- ადგილობრივი მოსახლეობის სავაჭრო სივრცეები;
- ტერიტორია ეკოტურისტული სერვისებისთვის და სხვადასხვა საველე აღჭურვილობის (მაგ. საძილე ტომრები, კარვები და სხვა) გაქირავებისთვის და ა.შ.;

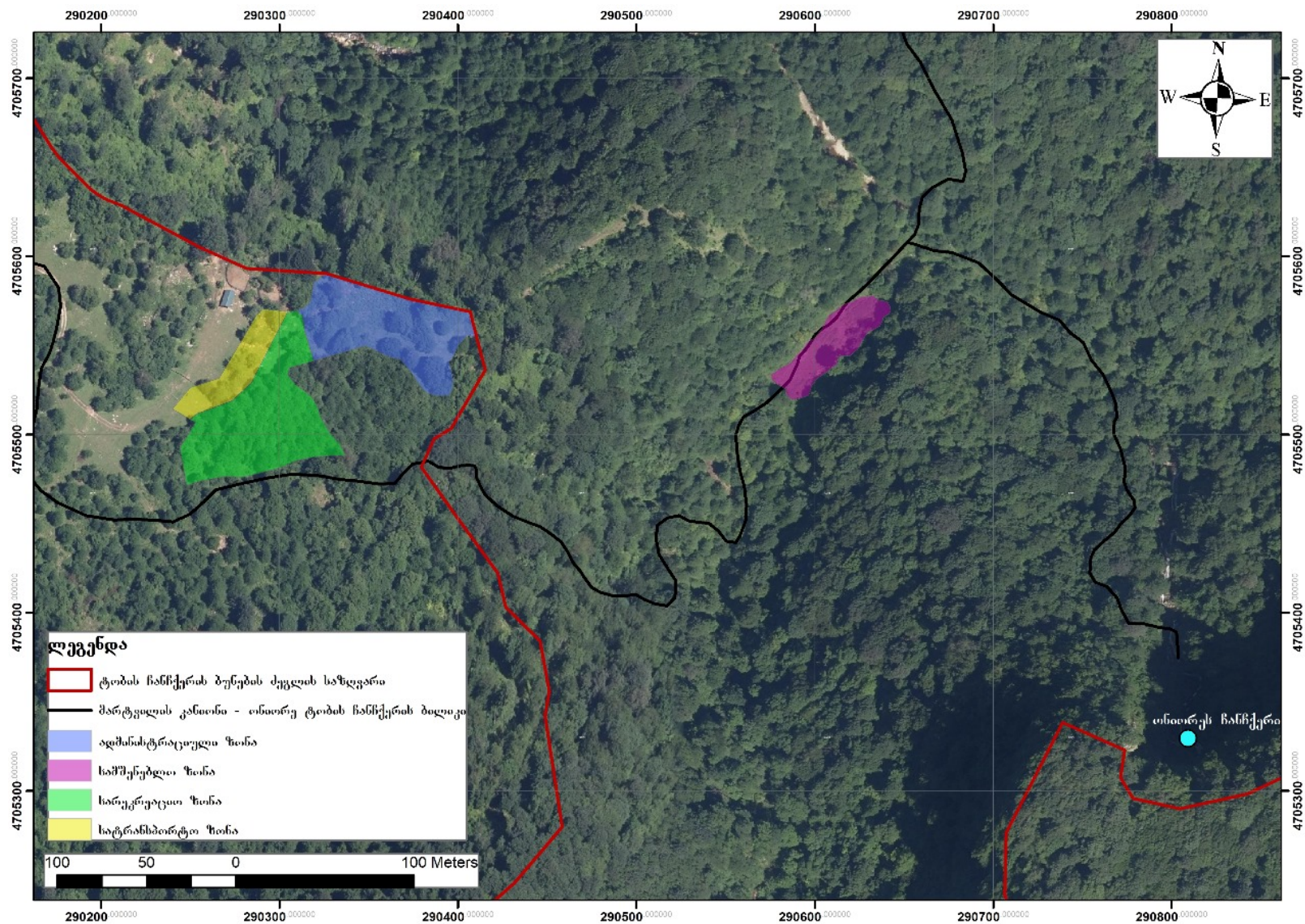
რეკრეაციული ზონა - საერთო ფართობის 41%. გამოყოფილია სარეკრეაციო საქმიანობებისთვის, რაც ძირითადად გულისხმობს შემდეგი ინფრასტრუქტურის განვითარებას.

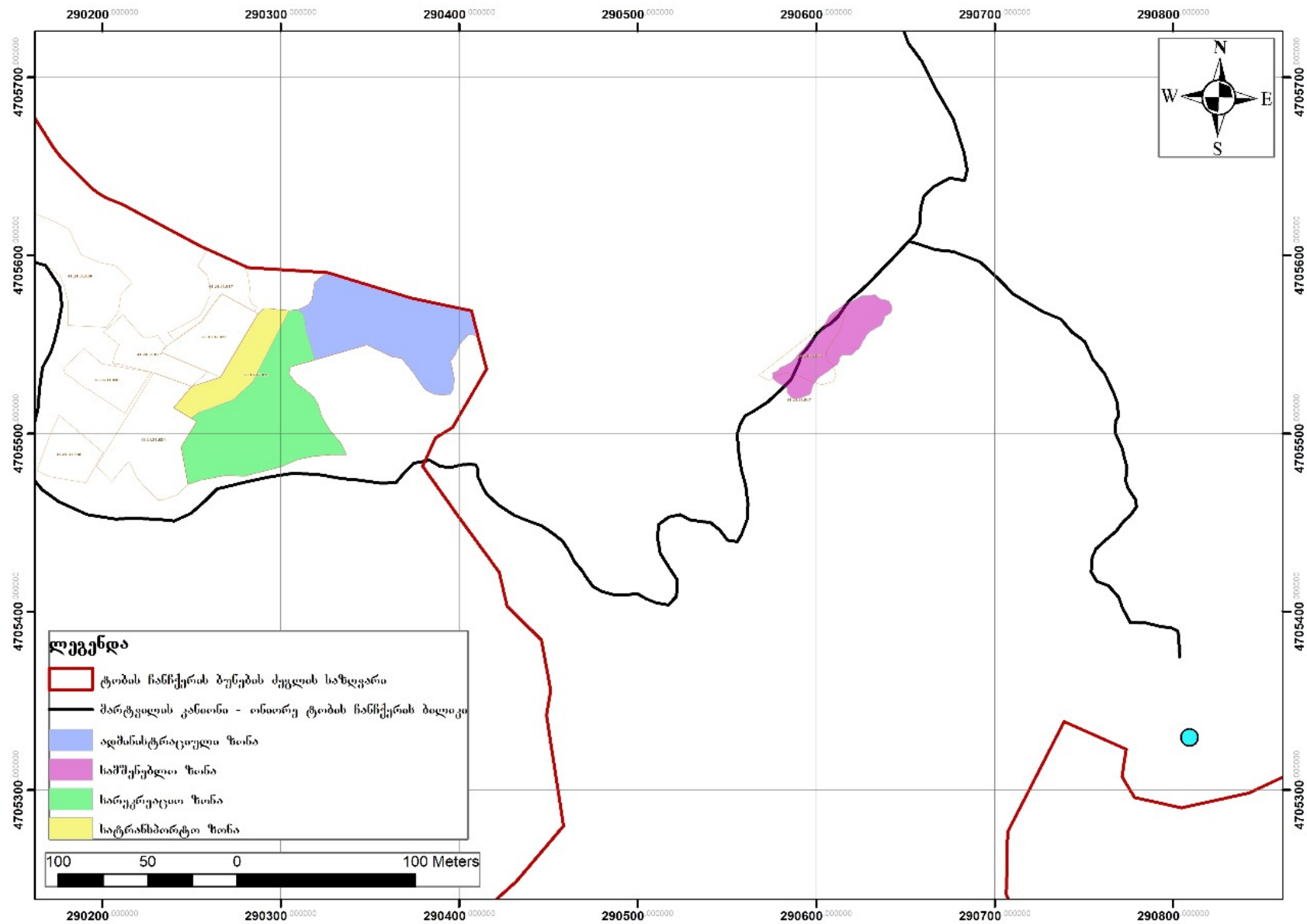
- საკემპინგე და საპიკნიკე სივრცეები;
- საბავშვო ინტერაქციულ-შემეცნებითი სივრცეები , სადაც შესაძლებელი იქნება არაფორმალური განათლების მიღება;
- საფესტივალო სივრცე;
- გადასახედები და სათვალთვალო კოშკები;
- და სხვა.

სატრანსპორტო ზონა - სატრანსპორტო ზონა შეადგენს ტერიტორიის მთლიანი ფართის დაახლოებით 12 %-ს. სატრანსპორტო ზონა განკუთვნილია საპარკინგე სივრცეებისთვის და შესაბამისი საგზაო ინფრასტრუქტურისთვის.

ლოკაციის ტურისტულ-რეკრეაციული განვითარების ზონირების კონცეფცია მოცემულია ნახაზზე 4.2.1.3.1.

ნახაზი 4.2.1.3.1. ტურისტულ-რეკრეაციული განვითარების ზონირების კონცეფცია

4.2.1.4 შეთავაზებული ტურისტული მარშრუტები და სერვისები

ლოკაციამ პოპულარობა შეიძლება შეიძინოს ლაშქრობის, სათავგადასავლო და ექსტრემალური ტურიზმის მოყვარულ ვიზიტორებში. სათანადო ინფრასტრუქტურის დაგეგმარების პროცესში ადგილობრივი კლიმატური პირობების სათანადოდ გათვალისწინების შემთხვევაში შესაძლებელი იქნება ტურისტული სეზონის მაქსიმალურად გახანგრძლივება.

ექსტრემის მოყვარულ ვიზიტორებს შესაძლებლობა ექნებათ ისარგებლონ სხვადასხვა სერვისით ადგილზე. ლაშქრობის მოყვარულ ვიზიტორებისთვის მნიშვნელოვანია, რომ შესაძლებელია ტურისტული ბილიკების ქსელთან დაკავშირება, მათ შორის როგორც აღმოსავლეთით - ოკაცეს კანიონის და ოკაცეს ჩანჩქერის მიმართულებით, ასევე დასავლეთით - ბალდის და მარტვილის კანიონების მიმართულებით. ხანგრძლივი ტურებით დაინტერესებულ ვიზიტორებს როგორც სამანქანო, ასევე საფეხმავლო წვდომა ექნებათ იმერეთის მღვიმეების დაცულ ტერიტორიებზე. ადგილზე შესაძლებელია ცხენების და არამოტორიზებული ტრანსპორტის გაქირავების სერვისის დანერგვა. აქვე ასევე შესაძლებელია გამოიყოს ტერიტორია ადგილობრივი მოსახლეობის სავაჭრო სივრცეებისთვის.

4.2.1.5 გარემოს დაცვა და უსაფრთხოება

შეთავაზებული ლოკაციის განვითარება არ მოითხოვს გარემოზე ზემოქმედების შეფასების (გზშ) პროცედურის წარმოებას. ექვემდებარება საქართველოს მთავრობის №17 დადგენილებით დამტკიცებული გარემოსდაცვითი ტექნიკური რეგლამენტების რეგულირების სფეროს.

კომპლექსის ცალკეული ობიექტები (მაგ. საკანალიზაციო სისტემის და გამწმენდი ნაგებობის მოწყობა, ელექტროგადამცემი ინფრასტრუქტურის განვითარება, ასევე ნაპირდამცავი და ეროზიის საწინააღმდეგო ღონისძიებების გატარება და ა.შ.) გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის მოთხოვნების შესაბამისად შეიძლება დაექვემდებაროს სკრინინგის პროცედურას (კოდექსის II დანართით წარმოდგენილი საქმიანობების ნუსხა).

ევროპის ველური ბუნებისა და ბუნებრივი ჰაბიტატების დაცვის კონვენციის („ბერნის კონვენცია“) მოთხოვნების შესაბამისად აუცილებელი იქნება ეკოტურისტული ლოკაციის განვითარების პროცესში ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიაზე მოსალოდნელი ზემოქმედების შეფასება (ე.წ. „ზოშ“). ზოშ-ს დოკუმენტი შესათანხმებლად წარედგინება გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტს.

საქართველოს კანონის „ნარჩენების მართვის კოდექსი“-ს მოთხოვნების შესაბამისად ეკოტურისტული ობიექტის როგორც მშენებლობის, ასევე ექსპლუატაციის ეტაპისთვის საჭირო იქნება ნარჩენების მართვის გეგმის მომზადება და საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ნარჩენების მართვის დეპარტამენტთან შეთანხმება. ნარჩენების მართვის ინდივიდუალური გეგმა შესაბამისობაში უნდა იყოს დაცული ტერიტორიების ნარჩენების მართვის ძირითად გეგმასთან.

საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკის გათვალისწინებით რეკომენდირებულია სხვა გარემოსდაცვითი და უსაფრთხოების დოკუმენტაციის მომზადება, როგორიცაა გარემოსდაცვითი მართვის გეგმა (გმგ). გმგ ორიენტირებული უნდა იყოს როგორც ბუნებრივ კომპონენტებზე ზემოქმედების პრევენციის, ასევე სოციალური საკითხების მიმართულებით. ასევე რეკომენდირებულია უსაფრთხოების მართვის გეგმის, სავაჭრული გეგმის, სახანძრო უსაფრთხოების გეგმის, სატრანსპორტო მართვის გეგმის მომზადება და შეთანხმება დაცული ტერიტორიების სააგენტოსთან. ასეთი გეგმების მომზადების და საქმიანობის დროს მათი

გათვალისწინების ვალდებულება რეკომენდირებულია გაწერილი იყოს ინვესტორებთან გაფორმებულ ხელშეკრულებებში.

4.2.2 აბაშის ჩანჩქერის ლოკაცია

საოფისე და საველე სამუშაოების დროს, გარდა ონიორე-ტობას ლოკაციისა განხილული იქნა სხვა ალტერნატიული ტერიტორიების მოძიების შესაძლებლობა მსგავსი ეკოტურისტული ცენტრების განვითარებისთვის. ერთ-ერთ ასეთ ადგილად ადგილობრივი ადმინისტრაციის მხრიდან შემოთავაზებული და შემდგომ სამუშაო ჯგუფის მიერ განხილული იყო აბაშის ჩანჩქერის ბუნების ძეგლის მიმდებარე ტერიტორია.

ეს ტერიტორია მდებარეობს ბუნების ძეგლის ჩრდილო-დასავლეთით, შემდეგ მიახლოებით კოორდინატებში: (UTM WGS-84. Zone - T38): X – 291822; Y – 4710605; Z – 700-720. აღსანიშნავია, რომ ტერიტორია არ შედის დაცული ტერიტორიის საზღვრებში. გარდა ამისა, ლოკაციის შემდგომი განვითარების მნიშვნელოვან შემზღუდველ ფაქტორებად ჩაითვალა: საკმაოდ რთული რელიეფი, ხე-მცენარეული საფარის მაღალი სიხშირე, მისასვლელი გზის არარსებობა, კომუნიკაციის განვითარების დაბალი შესაძლებლობა და არსებული ბილიკების ქსელთან არადაამაკმაყოფილებელი განლაგება. საერთო ჯამში ლოკაციას არ გააჩნია რაიმე გამოკვეთილი უპირატესობა და პრაქტიკულად ვერ აკმაყოფილებს ცხრილში 4.2.1. მოცემულ კრიტერიუმებს.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ლოკაციაზე შედარებით დიდი ზომის ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის მოწყობის და შესაბამისი სერვისების დანერგვის პერსპექტივები მინიმალურია. თუმცა ადგილობრივი ადმინისტრაციის მიერ შემოთავაზებული ალტერნატივის მიხედვით მომავალში ამ ლოკაციაზე შესაძლებელია განხილული იყოს რეინჯერების ქოხის და ვიზიტორებისთვის ღამის გასათევი მცირე ზომის კოტეჯის მოწყობის შესაძლებლობა.

4.3 ტურისტული გამტარუნარიანობის შეფასება

ტურისტული გამტარუნარიანობის გათვალისწინება საჭიროა შერჩეულ ლოკაციებზე დეტალური პროექტების შემუშავების პროცესში. ეს მნიშვნელოვანია, როგორც ადმინისტრაციისთვის, რათა მან საჭიროებისამებრ შეუმუშაოს და პრაქტიკაში დანერგოს კონკრეტული რეგულაციები, ასევე ინვესტორისთვის, რათა სწორად განსაზღვროს ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურისა და სერვისების მახასიათებლები. წინამდებარე დოკუმენტის მომზადების პროცესში მოხდა ტურისტული გამტარუნარიანობის წინასწარი შეფასება.

ტურისტული გამტარუნარიანობის წინასწარი შეფასებისას გათვალისწინებული იქნა ა(ა)იპ „სათავგადასავლო ტურიზმის განვითარების ასოციაციის“ მიერ მოწოდებული ბილიკების სქემა (იხ. პარაგრაფი 3.1.11.). თავიდანვე უნდა აღინიშნოს, რომ ვინაიდან წინამდებარე დოკუმენტი შეეხება ეროვნული მნიშვნელობის მცირე ზომის დაცულ ტერიტორიებს - ბუნების ძეგლებს, რომელთა უმეტესობას თავისი ბუნებრივ-ლანდშაფტური სპეციკიდიდან გამომდინარე, მკვეთრად გამოხატული ტიპიური სალაშრო ბილიკები არ გააჩნია. დღეისათვის უკვე ცნობადი და პოპულარული ბუნების ძეგლების სიახლოვეს განვითარებული ტურისტული ბილიკები (მარშრუტები) ძირითადად დაცული ტერიტორიების საზღვრებს

გარეთ გადის, ხშირ შემთხვევაში ემთხვევა ადგილობრივი ან ზოგჯერ შიდასახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის საავტომობილო გზების დერეფნებს. აქედან გამომდინარე ჩამოთვლილი ეკოტურისტული ბილიკების ყველა მონაკვეთისთვის გამტარუნარიანობის შეფასება პრაქტიკულ მნიშვნელობას მოკლებულია.

გამტარუნარიანობის შეფასება მოხდა ეკოტურისტული მარშრუტების იმ მონაკვეთებისთვის, რომლებიც არ ემთხვევა საზოგადოებრივ საავტომობილო გზებს, ახასიათებთ შედარებით რთული რელიეფი და შეზღუდული სივრცე და გამოირჩევიან სხვადასხვა ბუნებრივ-სოციალური კომპონენტების მგრძნობიარობით. მათ შორის:

- **სეგმენტი 1** - მარტვილის კანიონი-ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერის ბილიკის დაახლოებით 6,5 კმ სიგრძის მონაკვეთი, რომელიც გადის ბალდის მამათა მონასტრიდან ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერის მიმართულებით, ტყით დაფარულ ტერიტორიებზე (ზურმუხტის ქსელის ტერიტორია), ნაწილობრივ ონიორეს ჩანჩქერისა და ტობას ჩანჩქერის ბუნების ძეგლების საზღვრებში;
- **სეგმენტი 2** - მარტვილის კანიონი-ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერის ბილიკის დაახლოებით 8,5 კმ სიგრძის მონაკვეთი ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერიდან სოფ. ზედა გორდის შესასვლელთან, ასევე ტყით დაფარულ ტერიტორიებზე (ზურმუხტის ქსელის ტერიტორია);
- **სეგმენტი 3** - ზედა გორდი-ოკაცეს (კინჩხას) ჩანჩქერის ტურისტული ბილიკის დაახლოებით 7,0 კმ სიგრძის მონაკვეთი, რომელიც ონიორე-ზედა გორდის ბილიკს აკავშირებს ოკაცეს (კინჩხას) ჩანჩქერს სოფ. საწისქვილოს გავლით. ეს სეგმენტიც ტყით დაფარულ, უმეტესად ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიის საზღვრებში გადის;
- **სეგმენტი 4** - ოკაცეს კანიონი-ოკაცეს (კინჩხას) ჩანჩქერის ბილიკი, სიგრძით 18,5 კმ;
- **სეგმენტი 5** - ოკაცეს კანიონის წრიული ბილიკი, სიგრძით 13 კმ.

ცხრილში 4.3.1. წარმოდგენილია ამ სეგმენტების ძირითადი მახასიათებლების აღწერა.

ცხრილი 4.3.1. ეკოტურისტული ბილიკების სეგმენტური დაყოფა ტურისტული გამტარუნარიანობის შეფასებისთვის

სეგმენტი №	დასახელება	ბილიკის მიახლ. სიგრძე, კმ	მახასიათებელი (წრფივი ან წრიული)	მარშრუტის მიახლ. სიგრძე, კმ
1	მარტვილის კანიონი-ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერის ბილიკის მონაკვეთი ბალდის მამათა მონასტრიდან ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერის მიმართულებით	6,5	წრფივი	13,0
2	მარტვილის კანიონი-ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერის ბილიკის მონაკვეთი მონაკვეთი ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერიდან სოფ. ზედა გორდის შესასვლელთან	8,5	წრფივი	17,0
3	ზედა გორდი-ოკაცეს (კინჩხას) ჩანჩქერის წრიული ტურისტული ბილიკის მონაკვეთი ონიორე-ზედა გორდის ბილიკიდან ჩანჩქერამდე	7,0	წრფივი	14,0
4	ოკაცეს კანიონი-ოკაცეს	18,5	წრფივი	37,0

	(კინჩხას) ჩანჩქერის ბილიკი			
5	ოკაცეს კანიონის წრიული ბილიკი	13,0	წრიული	13,0

ტურისტული გამტარიანობის გაანგარიშება განხორციელდა მეთოდოლოგიით (Methodology for Estimating Protected Area Carrying Capacity, Cifuentes, 1992), რომელიც ითვალისწინებს სამ დონეს: ფიზიკური გამტარიანობა (ფგ), რეალური გამტარიანობა (რგ) და ეფექტური გამტარიანობა (ეგ). თითოეული დონე წარმოადგენს წინა დონის დაზუსტებულ შეფასებას, რომელიც ეფუძნება სხვადასხვა ფაქტორებს. ამ დონეებს შორის დამოკიდებულება წარმოდგენილი უნდა იყოს შემდეგნაირად:

$$\text{ფგ} > \text{რგ} \geq \text{ეგ}$$

გამტარუნარიანობის შესაფასებლად გაკეთდა შემდეგი დაშვებები:

- ვიზიტორები გადაადგილდებიან ერთი მიმართულებით ბილიკის გასწვრივ. წრფივი ბილიკების შემთხვევაში ბრუნდებიან უკან იმავე მარშრუტით;
- ვიზიტორს თავისუფლად გადაადგილებისთვის მინიმალური სივრცე სჭირდება და ეს არის 3 გრძივი მეტრი.

ფიზიკური გამტარიანობა (ფგ):

ფიზიკური გამტარიანობა (ფგ) არის ვიზიტორთა მაქსიმალური რაოდენობა, რომელიც ფიზიკურად შეიძლება მოთავსდეს განსაზღვრულ სივრცეში, კონკრეტულ დროში და გამოხატულია შემდეგი ფორმულის მიხედვით:

$$\text{ფგ} = A \times V/a \times Rf$$

სადაც,

- A არის ხელმისაწვდომი ფართობი საზოგადოებრივი გამოყენებისთვის, ბილიკების სიგრძის და საშუალო სიგანის გათვალისწინებით ეს მაჩვენებელი მიახლოებით შეადგენს (იხ. ცხრილი 4.3.2.):

ცხრილი 4.3.2.

სეგმენტი №	დასახელება	ბილიკის მიახლ. სიგრძე, მ	ბილიკის მიახლ. სიგანე, მ	A -ფართობი, მ².
1	მარტვილის კანიონი-ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერის ბილიკის მონაკვეთი ბალდის მამათა მონასტრიდან ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერის მიმართულებით	6500	1	6500
2	მარტვილის კანიონი-ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერის ბილიკის მონაკვეთი მონაკვეთი ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერიდან სოფ. ზედა გორდის შესასვლელთან	8500	1	8500
3	ზედა გორდი-ოკაცეს (კინჩხას) ჩანჩქერის წრიული ტურისტული ბილიკის მონაკვეთი ონიორე-ზედა გორდის ბილიკიდან ჩანჩქერამდე	7000	1	7000
4	ოკაცეს კანიონი-ოკაცეს (კინჩხას) ჩანჩქერის ბილიკი	18500	1	18500
5	ოკაცეს კანიონის წრიული ბილიკი	13000	1	13000
ჯამი				53500

- V/a არის ვიზიტორი/დაკავებული ფართობი. როგორც აღინიშნა ერთ ვიზიტორის თავისუფლად გადაადგილებისთვის მინიმალური სივრცედ განსაზღვრულია 3 გრძივი მეტრი და ერთი ვიზიტორისთვის საჭირო ფართობი არის 3 მ². შესაბამისად $V/a = 1 / 3 \approx 0,34$ (წრიული ბილიკებისთვის).

რაც შეეხება წრფივ ბილიკებს. როგორც აღინიშნა ჩაითვალოს, რომ ვიზიტორები უკან ბრუნდებიან იმავე მარშრუტით, შესაბამისად თავისუფლად გადაადგილებისთვის მინიმალური სივრცედ ამ შემთხვევაში აღებულია 5 მ². შესაბამისად $V/a = 1 / 5 \approx 0,2$ (წრფივი ბილიკებისთვის).

- R_f არის ბრუნვის ფაქტორი (დღეში დასაშვები ვიზიტების რაოდენობა). R_f გამოითვლება შემდეგნაირად:

$$R_f = \text{დაცული გახსნის პერიოდი} / \text{თითო ვიზიტის საშუალო დრო}$$

ბილიკების სპეციფიკის გათვალისწინებით R_f კოეფიციენტად აღებულია 1.

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით ბილიკების სეგმენტების მიხედვით ფიზიკური გამტარუნარიანობა შეადგენს (იხ. ცხრილი 4.3.3.).

ცხრილი 4.3.3.

სეგმენტი №	დასახელება	A - ფართობი, მ ² .	V/a	R_f	ზგ - ვიზიტორი დღეში
1	მარტვილის კანიონი- ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერის ბილიკის მონაკვეთი ბაღდის მამათა მონასტრიდან ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერის მიმართულებით	6500	0,2	1	1300
2	მარტვილის კანიონი- ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერის ბილიკის მონაკვეთი მონაკვეთი ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერიდან სოფ. ზედა გორდის შესასვლელთან	8500	0,2	1	1700
3	ზედა გორდი-ოკაცეს (კინჩხას) ჩანჩქერის წრიული ტურისტული ბილიკის მონაკვეთი ონიორე-ზედა გორდის ბილიკიდან ჩანჩქერამდე	7000	0,2	1	1400
4	ოკაცეს კანიონი-ოკაცეს (კინჩხას) ჩანჩქერის ბილიკი	18500	0,2	1	3700
5	ოკაცეს კანიონის წრიული ბილიკი	13000	0,34	1	4420
ჯამი					12520

რეალური გამტარიანობა (რგ):

რეალური გამტარიანობა (რგ) არის ვიზიტების მაქსიმალური დასაშვები რაოდენობა, მას შემდეგ, რაც მაკორექტირებელი (ანუ შემცირების) ფაქტორები (C_f), რომლებიც გამომდინარეობს დაცული ტერიტორიების კონკრეტული მახასიათებლებიდან,

გათვალისწინებული იქნება ფიზიკურ გამტარიანობასთან (ფგ) მიმართებით. ეს მაკორექტირებელი ფაქტორები შეიძლება იყოს ბიოფიზიკური, ეკოლოგიური, ეკოლოგიური, სოციალური და სხვა. რგ გაანგარიშდება შემდეგი ფორმულით:

$$რგ = ფგ \times ((100 - Cf_1) / 100) \times ((100 - Cf_2) / 100) \times \dots \times ((100 - Cf_n) / 100)$$

მაკორექტირებელი ფაქტორები (Cf) მჭიდროდ არის დაკავშირებული დაცული ტერიტორიების სპეციფიკურ პირობებთან და მახასიათებლებთან. ისინი გამოხატულია პროცენტული თვალსაზრისით, შემდეგი ფორმულის გამოყენებით:

$$Cf = M_i / M_t \times 100$$

სადაც,

- M_i არის ცვლადის შემზღუდველი სიდიდე, ხოლო M_t არის ცვლადის მთლიანი სიდიდე.

ჩვენს შემთხვევაში მაკორექტირებელ ფაქტორებად გათვალისწინებულია:

- არახელსაყრელი ამინდი;
- ხელმისაწვდომობა - რელიეფი და ეროზიული პროცესები;
- ველური ბუნების შემფოთება;
- სოციალური ფაქტორები (მათ შორის ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ სათიბ-სამოვრად გამოყენება, ტყის არამერქნული რესურსებით სარგებლობა და სხვ.)

არახელსაყრელი ამინდის ფაქტორი:

არახელსაყრელი ამინდის მაკორექტირებელი კოეფიციენტი აღებულია ადგილობრივი მეტეოპირობების მონაცემების ანალიზის საფუძველზე (წყარო: სნწ „სამშენებლო კლიმატოლოგია“ (36 01. 05-08). ამინდის გათვალისწინებით სეგმენტების უმეტესობაზე გადაადგილების შეზღუდვა დაახლოებით 180 დღის განმავლობაში შეიძლება გაგრძელდეს. სეგმენტებისთვის 1 და 2 შეზღუდვის ხანგრძლივობად აღებულია 200 დღე. შესაბამისად:

- სეგმენტებისთვის 1 და 2 - $Cf_{\text{ამინდი}} = 200 / 365 \times 100 = 55\%$
- სეგმენტებისთვის 3, 4 და 5 - $Cf_{\text{ამინდი}} = 180 / 365 \times 100 = 49\%$

ხელმისაწვდომობა - რელიეფი და ეროზიული პროცესების ფაქტორი:

ეს ფაქტორი დაკავშირებულია ხელმისაწვდომობის სირთულის ხარისხთან, ბილიკის დახრილობის და ეროზიის გამო, რომელსაც ვიზიტორები განიცდიან გადაადგილებისას. ტურისტული ბილიკების განსახილველი სეგმენტები ძირითადად მარტივია და შესაბამისად ყველა სეგმენტისათვის ხელმისაწვდომობის კოეფიციენტად აღებულია $Cf_{\text{ხელმისაწვდომობა}} = 30\%$.

ველური ბუნების შემფოთების ფაქტორი:

ველური ბუნების შემფოთების ფაქტორის განსაზღვრისას გათვალისწინებულია განსახილველი დაცული ტერიტორიებისთვის დამახასიათებელი ფაუნის მგრძნობიარე პერიოდი, რაც უხეში შეფასებით: ოკაცეს წრიული ბილიკისთვის და ბილიკებისთვის, რომელიც ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიაზე გადადის აღებულია ასევე 3 თვე (აპრილიდან ივნისის პერიოდი), ხოლო სეგმენტისთვის 4 აღებულია 2 თვე. შესაბამისად:

- სეგმენტებისთვის 1, 2, 3 და 5 - $Cf_{\text{ველური ბუნება}} = 3 / 12 \times 100 = 25,0\%$
- სეგმენტისთვის 4 - $Cf_{\text{ველური ბუნება}} = 2 / 12 \times 100 = 16,7\%$

სოციალური ფაქტორები

როგორც ზემოთ აღინიშნა ადგილობრივი მოსახლეობა გარკვეულწილად სარგებლობს დაცული ტერიტორიების სიახლოვეს არსებული ბუნებრივი რესურსებით. თუმცა ბუნებრივი

რესურსების მოხმარება, მაგალითად როგორცაა სათიბ-სამოვრებით სარგებლობა და ა.შ. განსაკუთრებით ინტენსიური არ არის. უხეში შეფასებით აღებულია, რომ ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის აქტიური პერიოდი 1 თვეს არ აჭარბებს. შესაბამისად ყველა სეგმენტისთვის $Cf_{სოციალური} = 1/12 \times 100 = 8,3\%$

ზემოთ მოყვანილი მნიშვნელობების გათვალისწინებით რეალური გამტარუნარიანობა (რგ) შეადგენს (იხ. ცხრილი 4.3.4.):

ცხრილი 4.3.4.

სეგმენტი №	დასახელება	ფგ - ვიზიტორ ი დღეში	Cf ამინდი (%)	Cf ხელმისა წვ. (%)	Cf ბიომრ. (%)	Cf სოციალ. (%)	რგ - ვიზიტორი დღეში
1	მარტვილის კანიონი-ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერის ბილიკის მონაკვეთი ბაღდის მამათა მონასტრიდან ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერის მიმართულებით	1300	55	30	25	8,3	282
2	მარტვილის კანიონი-ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერის ბილიკის მონაკვეთი მონაკვეთი ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერიდან სოფ. ზედა გორდის შესასვლელთან	1700	55	30	25	8,3	368
3	ზედა გორდი-ოკაცეს (კინჩხას) ჩანჩქერის წრიული ტურისტული ბილიკის მონაკვეთი ონიორე-ზედა გორდის ბილიკიდან ჩანჩქერამდე	1400	49	30	25	8,3	344
4	ოკაცეს კანიონი- ოკაცეს (კინჩხას) ჩანჩქერის ბილიკი	3700	49	30	16,7	8,3	1009
5	ოკაცეს კანიონის წრიული ბილიკი	4420	49	30	25	8,3	1085
ჯამი							3088

ეფექტური (დასაშვები) გამტარიანობა (ეგ):

ეფექტური ანუ დასაშვები გამტარუნარიანობა ეს არის ვიზიტორების ის მაქსიმალური რაოდენობა, რომელიც დაცულ ტერიტორიას შეუძლია მიიღოს ადგილობრივი

ადმინისტრაციის მართვის შესაძლებლობების (MC) გათვალისწინებით. ეფექტური გამტარუნარიანობა გამოიხატება შემდეგი ფორმულით:

$$ეგ = რგ \times MC$$

სადაც,

- MC არის ადგილობრივი ადმინისტრაციის მენეჯმენტის შესაძლებლობა (პერსონალი, აღჭურვილობა, ინფრასტრუქტურა) და განისაზღვრება ოპტიმალური მართვის შესაძლებლობების პროცენტულად, შემდეგი ფორმულით:

$$MC = (100 - Fm) / 100$$

სადაც,

Fm არის მენეჯმენტის კორექტირების ფაქტორი და გამოიხატება ფორმულით:

$$Fm = (Imc - Amc) / Imc \times 100$$

სადაც,

Imc არის იდეალური მართვის უნარი, ხოლო Amc რეალური მართვის უნარი (ხელმისაწვდომია).

პირობითად იდეალური მართვის უნარი შეიძლება შევავსოთ 100 ქულით. მაშინ, მიახლოებითი შეფასებით რეალური მართვის უნარი საკმაოდ მაღალია (ადგილობრივი ადმინისტრაციის გამოკითხვის და ადგილზე სიტუაციის შეფასების გათვალისწინებით) შეადგენს 80 ქულას.

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით:

$$ყველა სეგმენტებისთვის Fm = (100-80) / 100 \times 100 = 80\%$$

შესაბამისად:

$$MC = (100-80) / 100 = 0,8$$

ზემოთ მოყვანილი მნიშვნელობების გათვალისწინებით ეფექტური გამტარუნარიანობა (ეგ) შეადგენს (იხ. ცხრილი 4.3.5.):

ცხრილი 4.3.5.

სეგმენტ ი №	დასახელება	რგ - ვიზიტორი დღეში	MC	ეგ - ვიზიტორი დღეში
1	მარტვილის კანოონი-ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერის ბილიკის მონაკვეთი ბაღის მამათა მონასტრიდან ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერის მიმართულებით	282	0,8	225
2	მარტვილის კანოონი-ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერის ბილიკის მონაკვეთი მონაკვეთი ონიორეს ჩანჩქერი/ტობას ჩანჩქერიდან სოფ. ზედა გორდის შესასვლელთან	368	0,8	295
3	ზედა გორდი-ოკაცეს (კინჩხას) ჩანჩქერის წრიული ტურისტული ბილიკის მონაკვეთი ონიორეს-ზედა გორდის ბილიკიდან ჩანჩქერამდე	344	0,8	275
4	ოკაცეს კანოონი-ოკაცეს (კინჩხას) ჩანჩქერის ბილიკი	1009	0,8	807

5	ოკაცეს კანონის წრიული ბილიკი	1085	0,8	868
ჯამი				2470

დასკვნა:

წინასწარი შეფასებით დადგინდა, რომ მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიების ტურისტული ბილიკების განხილული სეგმენტებისთვის რეალური ტურისტული ტურისტული გამტარუნარიანობა შეადგენს 3088 ვიზიტორს დღეში, ხოლო ადმინისტრაციის რესურსების გათვალისწინებით ეფექტური გამტარუნარიანობა არის 2470 ვიზიტორი დღეში. სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით ბოლო წლებში ოკაცეს კანონის ვიზიტორთა წლიური რაოდენობა 80 000-ს აღწევდა, ხოლო ოკაცეს ჩანჩქერის ვიზიტორთა რაოდენობა 27 000-მდე იყო. ტურისტული ნაკადების რეგულირება, ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურისა და სერვისების მახასიათებლების განსაზღვრისას გათვალისწინებული უნდა იყოს მესამე დონის - ეფექტური გამტარუნარიანობის მნიშვნელობა.

ადგილობრივი ადმინისტრაციის მიერ სათანადო რეგულაციის პირობებში შესაძლებელია, რომ დაცულმა ტერიტორიებმა გაცილებით მეტი სტუმარი მიიღოს. ამასთანავე ეფექტური (დასაშვები) გამტარუნარიანობის (ეგ) გაზრდის მნიშვნელოვანი პოტენციალი არსებობს ადგილობრივი ადმინისტრაციის მენეჯმენტის შესაძლებლობების გაუმჯობესების გზით.

აუცილებელია აღინიშნოს, რომ ზემოთ წარმოდგენილი გაანგარიშებები წინასწარია და ითვალისწინებს გარკვეულ დაშვებებს. ტურისტული გამტარუნარიანობის მიღებული მნიშვნელობები ემყარება მხოლოდ თეორიულ დაშვებებს და არ ითვალისწინებს დეტალური კვლევის შედეგებს. შესაბამისად რთული იქნება ამ მნიშვნელობების საფუძველზე სააგენტოს და ადმინისტრაციის მიერ მიღებული იქნეს კონკრეტული გადაწყვეტილებები განსახილველი ბუნების ძეგლების და მათ ფარგლებში არსებული/დაგეგმილი ეკოტურისტული ატრაქციების მართვის პროცესში.

აღნიშნულიდან გამომდინარე რეკომენდირებულია, რომ მომავალში როგორც არსებული ატრაქციებისთვის, ასევე წინამდებარე დოკუმენტით შერჩეულ ლოკაციაზე ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის დაგეგმარების ეტაპზე განხორციელდეს ტურისტული გამტარუნარიანობის დეტალური შეფასება. ტურისტული გამტარუნარიანობის დეტალური შეფასება უნდა მოხდეს დეტალური კვლევების საფუძველზე, შესაბამისი ექსპერტული ჯგუფის მიერ. დეტალური შეფასება უნდა ითვალისწინებდეს მრავალ ფაქტორს, მათ შორის:

- ამინდის პირობები, რელიეფი და გეოლოგია;
- მიკროკლიმატური პირობები (განსაკუთრებით იმ ატრაქციებისთვის, რომლებიც დაკავშირებულია მღვიმეებთან);
- ბიოლოგიური გარემოს ცალკეული კომპონენტების მგრძნობელობა;
- დაცული ტერიტორიების კონსერვაციის პრინციპებთან შესაბამისობის უზრუნველყოფა;
- სოციალური გარემო და ადგილობრივი მოსახლეობის ინტერესები;
- ვიზიტორების უსაფრთხოება;
- ადმინისტრაციის ადამიანური და ტექნიკური რესურსები;
- ტურისტული სეზონურობა და სხვა.

ტურისტული გამტარუნარიანობის შეფასებამ, ასევე უნდა მოიცვას რეკომენდაციები და კონკრეტული მითითებები ტურისტული ნაკადების ეფექტურ მართვასა და საჭიროების შემთხვევაში ტურისტული ნაკადების შეზღუდვებთან დაკავშირებით. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია დღეისათვის ძალზედ პოპულარული ლოკაციებისთვის, როგორიცაა მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლები. ტურისტული ნაკადების მართვის და შეზღუდვის

ერთ-ერთი ეფექტური მექანიზმი შეიძლება იყოს დიფერენცირებული გადასახადების დაწესება სეზონურად ან დღეღამის სხვადასხვა პერიოდებისთვის.

ასევე მნიშვნელოვანია დაინერგოს ვიზიტორთა უფრო ზუსტი აღირიცხვის მექანიზმი, რის შემდგომაც უფრო რეალისტური გახდება ფაქტიური ვიზიტების დასაშვებ გამტარუნარიანობასთან შედარება და ამის საფუძველზე დაცული ტერიტორიების რესურსების შეფასება.

4.4 კონსერვაციის პრინციპების დაცვა და უსაფრთხოება

მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიების საზღვრებში დღეისათვის არსებული და წინამდებარე დოკუმენტით შერჩეული ლოკაციის განვითარებისას აუცილებელი პირობაა მდგრადი განვითარების და ბუნებრივი კომპონენტების კონსერვაციის პრინციპების მაქსიმალური დაცვა. ამ მხრივ მნიშვნელოვანია გათვალისწინებული იყოს საქართველოს ეკოტურიზმის სტრატეგიით განსაზღვრული მნიშვნელოვანი საკითხები.

ეკოტურიზმის განვითარების სტრატეგიის ერთ-ერთ საკვანძო საკითხს წარმოადგენს მიზნობრივი ტურისტული ჯგუფების იდენტიფიცირება და მათი მოთხოვნების გათვალისწინებით ტურისტული ნაკადების სხვადასხვა ლოკაციებზე მაქსიმალური დივერსიფიცირების ხელშეწყობა. საკითხი განსაკუთრებით აქტუალურია ბოლო პერიოდში, განსახილველი ბუნების ძეგლების დაინტერესების მზარდი ტენდენციის პირობებში. განსაკუთრებით ეს შეიძლება ითქვას მარტვილის კანიონის, ბაღდის კანიონის, ოკაცეს კანიონის და ოკაცეს ჩანჩქერის ბუნების ძეგლებთან მიმართებაში, მაშინ როდესაც განსახილველი დაცული ტერიტორიების სხვა ლოკაციებზე ტურისტული დატვირთვა არ არის ისეთივე მაღალი.

ასეთი მიდგომით შესაძლებელი იქნება დღეისათვის ცნობად ლოკაციებზე ტურისტების მაღალი კონცენტრაციის და ამის გამო ბუნებრივი რესურსების არამდგრადი გამოყენების პრევენცია, ასევე ეკოტურისტული ბილიკების ფარგლებში მაღალღირებულ ბიოლოგიურ კომპონენტებზე შემაწუხებელი ფაქტორის შემცირება.

შერჩეულ პერსპექტიულ ლოკაციაზე ეკოტურისტული სერვისების დაგეგმვა-განვითარების პროცესში აუცილებელია ეროვნული კანონმდებლობით და საერთაშორისო კონვენციებით განსაზღვრული გარემოსდაცვითი კვლევების ჩატარება და შესაბამის სახელმწიფო უწყებებიდან შეთანხმებების/ნებართვების/ლიცენზიების მიღება. (სავარაუდო კვლევების და საჭირო გარემოსდაცვითი/უსაფრთხოების დოკუმენტების ჩამონათვალი მოცემულია მე-4 თავის შესაბამის პარაგრაფში).

დაცული ტერიტორიების ლანდშაფტური სპეციფიკის გათვალისწინებით განსაკუთრებით საყუდარლებოა საშიში-გეოდინამიკური პროცესები, მათ შორის მეწყრულ-გრავიტაციული და კარსტული მოვლენები. ლოკაციის განვითარების გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში, საწყის ეტაპებზე უნდა გაანალიზდეს არსებული საფონდო მასალა, არსებული რისკების შესახებ, მათ შორის მნიშვნელოვანია გარემოს ეროვნული სააგენტოს საინფორმაციო გეოლოგიური ბიულეტენების ანალიზი და ამის შესაბამისად ლოკაციის განვითარების კონცეფციის განსაზღვრა. საკუთრივ პროექტირების და მშენებლობის ნებართვების მიღების პროცესში კი ეროვნული კანონმდებლობის მოთხოვნებიდან გამომდინარე განხორციელდება დეტალური საინჟინრო-გეოლოგიური კვლევები, რომლის მთავარი აქცენტი საშიში-გეოდინამიკური პროცესების შეფასება უნდა იყოს.

ყველა შეთავაზებული ლოკაციის განვითარების გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში, გარდა ეროვნული კანონმდებლობით მოთხოვნილი კვლევების და სანებართვო დოკუმენტებისა, რეკომენდირებულია მომზადდეს საერთაშორისო საუკეთესო პრაქტიკით

განსაზღვრული სპეციფიური დოკუმენტები. ესენი უნდა იყოს: გარემოსდაცვითი მართვის გეგმა (საკვანძო მიმართულებებია: ბიომრავალფეროვნება, საშიში გეოდინამიკური პროცესები, გარემოს, განსაკუთრებით კი წყლის დაბინძურების რისკები), უსაფრთხოების მართვის გეგმა, საევაკუაციო გეგმა, სახანძრო უსაფრთხოების გეგმა, სატრანსპორტო მართვის გეგმა. ასევე რეკომენდირებულია, რომ მსაგვს დოკუმენტებში გათვალისწინებული იყოს კლიმატის ცვლილების საკითხები.

აუცილებელია საჭირო კვლევების და სანებართვო დოკუმენტაციების მიღების, ასევე სხვა დამატებითი (არა ეროვნული კანონმდებლობით მოთხოვნილი) დოკუმენტების და მართვის გეგმების მომზადების ვალდებულება დეტალურად გაწერილი იყოს კერძო ბიზნესთან გაფორმებულ ხელშეკრულებებში. კვლევების და სანებართვო პროცედურების შესრულების ხარისხს მონიტორინგს გაუწევს დაცული ტერიტორიების სააგენტო.

როგორც წესი, კერძო ინვესტორს სურს მიიღოს იჯარის რაც შეიძლება ხანგრძლივი პერიოდი, რათა უზრუნველყოს საწყისი ინვესტიციის ამოგება. დაცულ ტერიტორიებზე გრძელვადიანი საქმიანობის რისკი არის ის, რომ ბიზნესი შეიძლება წარუმატებელი აღმოჩნდეს, უარი თქვას ან შეეცადოს შეცვალოს საიჯარო ხელშეკრულების პრინციპები. ამრიგად, ისეთი გარანტიები, როგორიცაა უფლებებისა და პასუხისმგებლობების მონახაზი, მონიტორინგის პროცესები და არადამაკმაყოფილებელი შესრულების შემთხვევები, ასევე დეტალურად უნდა გაიწეროს ხელშეკრულებებში.

ხელშეკრულებებში აუცილებელია აისახოს ადგილობრივი მოსახლეობის ინტერესები. კარგი პრაქტიკაა ინვესტორს გაეწეროს ვალდებულებები ადგილობრივი ინფრასტრუქტურის (მაგ. ადგილობრივი გზები) მოწესრიგების და ადგილობრივი მოსახლეობის დასაქმების ხელშეწყობის თაობაზე.

დოკუმენტის მომზადებისას, მათ შორის დაინტერესებულ მხარეებთან კონსულტაციების დროს გამოიკვეთა კიდევ ერთი საკითხი, რაც აუცილებელია მომავალში გათვალისწინებული იყოს განსახილველი დაცული ტერიტორიების კონსერვაციის მიზნების მიღწევის უზრუნველყოფისთვის. განსახილველი ბუნების ძეგლები წარმოადგენს მცირე ზომის დაცულ ტერიტორიებს, რომლებსაც არ გააჩნიათ ზონირება. მათ შორის არ არის გამიჯნული მკაცრი დაცვის და ტრადიციული გამოყენების ზონები. ასეთ პირობებში ადგილობრივი მოსახლეობის, კერძო ბიზნესის და სხვა სახელმწიფო უწყებების მხრიდან მომიჯნავე ტერიტორიების ქაოსური ათვისების და განვითარების რისკები შედარებით მაღალია. ეს კი გარკვეულ საფრთხეს უქმნის განსახილველი დაცული ტერიტორიების კონსერვაციის პრინციპებს.

რეკომენდირებულია, რომ მომავალში გადაიდგას ეფექტური ნაბიჯები სხვა სახელმწიფო უწყებებთან მჭიდრო თანამშრომლობის მიმართულებით. მათ შორის დაცული ტერიტორიების სააგენტოს, ეროვნული სატყეო სააგენტოს და ადგილობრივი ხელუსუფლების ერთპოპლივი ძალისხმევით შემუშავდეს განსახილველი ბუნების ძეგლების მომიჯნავე ტერიტორიების განვითარების გეგმა, რომლის მთავარი მიზანი უნდა იყოს დაცული ტერიტორიების კონსერვაციის უზრუნველყოფისთვის დამატებითი რეგულაციების შემოღება მომიჯნავე ტერიტორიების განვითარებისას, ან სხვა რაიმე ღონისძიებების დაგეგმვისას.

5 დასკვნები და რეკომენდაციები

- მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიები საკმაოდ დიდ ინტერესს იწვევს ტურისტული

თვალსაზრისით, როგორც ადგილობრივი ისე საერთაშორისო ვიზიტორებისათვის. აუცილებელია ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარება და მართვა განხორციელდეს მდგრადი განვითარების პრინციპების, ეროვნული და საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად, დაცული ტერიტორიების გამტარუნარიანობის გათვალისწინებით, რესურსებით ჭარბი სარგებლობის პრევენციის გზით.

- მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიების მომიჯნავე დასახლებულ პუნქტებში სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურა და კომუნიკაციების ქსელი საკმაოდ განვითარებულია. საჭიროა უშუალოდ ეკოტურიზმთან დაკავშირებული სერვისებისა და ინფრასტრუქტურის განვითარება, ამ პროცესში ადგილობრივი მოსახლეობის ჩართვა, რაც მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს ტურისტული სეზონის გახანგრძლივებას და შესაბამისად ადგილობრივი მოსახლეობისა თუ ტურიზმში ჩართული სხვა ოპერატორების სოციო-ეკონომიკური მგომარეობის გაუმჯობესებას.
- მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების ადმინისტრაციის დაქვემდებარებაში არსებული დაცული ტერიტორიების ფარგლებში ეკოტურიზმის განვითარების მთავარი ხელშემწყობი ფაქტორი იქ არსებული თვითმყოფად ბუნებრივი გარემო და ლანდშაფტებია. მნიშვნელოვანია ეკო-ტურიზმის განვითარება მოხდეს შესაბამისი ობიექტების მართვასა და დაცვასთან დაკავშირებულ სახელმწიფო და არასამთავრობო სტრუქტურებთან ერთად.
- ეკოტურიზმის განვითარებისათვის ერთ-ერთ ხელშემწყობ ფაქტორს წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ განსახილველი ბუნების ძეგლების სიახლოვეს მდებარეობს არანაკლები პოტენციალის მქონე და ანალოგიური ლანდშაფტებით გამორჩეული სხვა დაცული ტერიტორიები - იმერეთის მღვიმეების დაცული ტერიტორიები. ეს გარემოება ქმნის კარგ პერსპექტივებს ეროვნულ და გლობალურ დონეზე კომბინირებული ტურიზმის (სათავგადასავლო, სამეცნიერო-საგანმანათლებლო, კულტურული და ა.შ.) განვითარებისთვის.
- რეკომენდირებულია ეკოტურიზმის განვითარების პარალელურად დაცული ტერიტორიების თანამშრომლების, მათ შორის გიდების, მიმდებარედ მცხოვრები ტურიზმის სფეროში ჩართული წარმომადგენლების და სხვა ტუროპერატორების კვალიფიკაციის ამაღლება ტურისტული სერვისების განვითარების მიმართულებით.
- ეკოტურიზმის განვითარების ღონისძიებების დაგეგმვისას აუცილებელია უსაფრთხოების ნორმების გათვალისწინება და შესაბამისი გეგმების მომზადება, როგორცაა ტურისტების გადაადგილების მარშრუტებზე უსაფრთხოების წესების შემუშავება, ხანძარსაწინააღმდეგო გეგმების მომზადება, ბიომრავალფეროვნების მართვის გეგმა და ა.შ).
- რეკომენდირებულია დაცული ტერიტორიების სააგენტოს, ეროვნული სატყეო სააგენტოს და ადგილობრივი ხელუფლების ერთობლივი ძალისხმევით მოხდეს განსახილველი ბუნების ძეგლების მომიჯნავე ტერიტორიების განვითარების გეგმის შემუშავება;
- ტურისტული ობიექტების მშენებლობის დაგეგმვამდე საჭიროა ტერიტორიაზე დეტალური საინჟინრო-გეოლოგიური, ჰიდროლოგიური და ბიოლოგიური კვლევების ჩატარება.
- გენერალური გეგმის პროექტის იმპლემენტაციის პროცესში გარემოსდაცვითი ღონისძიებების გატარება საჭიროა ეროვნული კანონმდებლობის და საერთაშორისო კონვენციების მოთხოვნების ზედმიწევნით დაცვით.

6 გამოყენებული ლიტერატურა

- მონოგრაფია „საქართველოს ლანდშაფტების სივრცე-დროითი ანალიზი“ (დალი ნიკოლაიშვილი; ივ. ჯავახიშვილის სახ. თსუ. - [თბ.], 2009 წელი;
- მარტვილისა და ოკაცეს ბუნების ძეგლების მატთანე, სსიპ „გარემოს ეროვნული სააგენტო, 2022 წელი;
- დაპროექტების ნორმები - „სამშენებლო კლიმატოლოგია“ (პნ 01.05-08). საქართველოს ეკონომიკური განვითარების მინისტრის ბრძანება #1-1/1743, 2008 წელი;
- სამშენებლო ნორმების და წესები – „სეისმომედეგი მშენებლობა“ (პნ 01.01-09). საქართველოს ეკონომიკური განვითარების მინისტრის ბრძანება №1-1/2284, 2009 წელი;

ვებ-გვერდები:

- დაცული ტერიტორიების სააგენტო - www.apa.gov.ge
- საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური - www.geostat.ge
- ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია www.gnta.ge